

PLATFORMA DE
TEATRU POLITIC

**RAPORTUL
CERCETĂRII
RESTART
DESPRE PUBLICUL DE
TEATRU POLITIC**

Coordonatoare

Ioana Florea și
Carmen Voinea

Colaboratori

George Albert Balea
Anisia Bandi-Turtoi
Bianca Bălănescu
Adrian Bourceanu
Kami Căriga
Ana Dobroiu
Ioana Emilia Guriță
Andrei Guțescu
Teodora-Ioana Mogoș
Nadina Negoiu
Radu Popa
Oana Lăcrămioara Rusu
Sabina Mara Savu
Andreea Delia Serbegiu
Cristina Florentina Stoica
Andreea Soare
Daniela Alexandra Vlădescu
Delia Titov

Cuprins

1. Contextul cercetării	05
2. Metodologie	06
2.1. Componenta cantitativă	06
2.2. Componenta calitativă	07
3. Rezultatele cercetării	08
3.1. Perspectivile studenților în practică	08
3.2. Componenta cantitativă	10
Date socio-demografice	10
Date privind spectacolele	12
Evaluarea spectacolelor	15
Lucruri noi aflate din spectacole și mesajele percepute	15
Frecvența vizionării de spectacole	18
Surse de informare despre spectacole	18
Motivele pentru care merg la teatru	20
Care sunt teatrele la care merge publicul	20
Pe ce teme ar vrea publicul să vadă mai multe spectacole	22
Cu ce este asociat teatrul social-politic	24
Credeți că teatrul ar trebui să aibă mesaj social-politic?	26
3.3. Componenta calitativă	29
Primele lucruri care vă vin în minte când vă gândiți la teatru și un spectacol care v-a marcat	30
Practici și comportament de mers la teatru	31
Importanța emoției transmise prin teatru	32
Ce face un spectacol să fie politic	33
Reprezentarea anumitor grupuri de persoane în teatru	34
Percepții asupra publicului de teatru politic	35
Rolul teatrului	36
Dacă ați putea să realizați un spectacol de teatru pe ce teme ar fi și cum ar arăta?	37
Scurte concluzii ale cercetării	38
Surse	39

Contextul cercetării

Sunt puține cercetări în România care explorează în profunzime interesele și profilul publicului de teatru, în special ale celui de teatru politic. Prezenta cercetare exploratorie urmărește să răspundă acestei nevoi pentru o mai bună înțelegere a publicului de teatru din București și pentru a informa direct practicienii de teatru. În pregătirea demersului nostru, am consultat studii precum „Barometrul de Consum Cultural”, realizat periodic de către Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, și alte surse academice care au vizat în special înțelegerea motivațiilor de consum cultural utilizate de cercetători din mai multe contexte, acestea fiind folosite în realizarea chestionarului. O mică parte dintre acestea este inclusă sumar în acest capitol.

În acord cu autori precum Pieter de Rooij și Marcel Bastiaansen (2017), putem susține că nu există un consens în privința categoriilor, conceptualizării și măsurării motivațiilor de consum pentru artele spectacolului. Cei doi autori au propus o grilă comprehensivă cu nouă motive de consum: estetica culturală, recreere culturală, stimulare culturală, stimulare, transmitere culturală, coeziune socială, atracție socială, distincție socială și datorie socială. Alți autori au oferit repertorii de motive precum: educație, escapism, estetică, recreere, interacțiune socială sau creșterea stimei de sine (Swanson et al., 2008). În alte studii s-a urmărit explicarea consumului de arte performative prin comparația între variabilele demografice cu cele psihologice sau de socializare (Hager & Kopczynski Winkler, 2012), acestea din urmă fiind accentuate și de Swanson et al. (2008), pe lângă cele tradiționale de natură demografică. Acestea sunt doar câteva exemple de abordări conceptuale care au informat cercetarea noastră și modul în care au fost gândite și adaptate instrumentele de cercetare.

Pe de altă parte, nevoia cercetării publicului de teatru a fost discutată în spațiul românesc de mai mulți autori, printre care Oana Rusu (2024) într-o lucrare recentă despre arta actorului și livrarea mesajului social și politic. Aceasta susține că creatorii de teatru ar trebui să se aplece asupra cercetării publicului, pentru a îi înțelege nevoile, așteptările și sensibilitățile acestuia, demers care poate asigura relevanța și accesibilitatea mesajului transmis. O cercetare mai aplicată, din zona administrației publice și a studiilor economice, cu implicații pentru managementul cultural al instituțiilor, a studiat, printr-un eșantion reprezentativ, publicul Teatrului Odeon, urmărind dimensiuni precum: preferințe, așteptări, alegerea teatrului și spectacolelor sale (Corboș & Popescu, 2012).

Specific câmpului cultural al teatrului politic din România, trebuie menționată analiza comprehensivă realizată de David Schwartz (2019), care a descris strategiile de reprezentare, problemele de finanțare și poziționare, genealogia teatrului politic și intersecțiile cu etosul de stânga, critica anti-sistem și anti-capitalistă, care descriu un tablou complex în care se coagulează, în special începând cu anii 2000, teatrul social-politic în România.

În final, prezentăm câteva date reprezentative statistic din „Barometrului de Consum Cultural 2023. Comunități de consum în contextul schimbărilor societale” (Croitoru & Becuț Marinescu, 2024) care evidențiază unele aspecte importante legate de publicul de teatru la nivel național și transformările domeniului în ultimul deceniu. În primul rând, se remarcă scăderea treptată a numărului de persoane care merg la teatru: în anul 2014, 63% din populație nu participase niciodată în ultimele 12 luni la spectacole de teatru, comparativ cu 75% în 2023. Tot în anul 2023, 12% din populație participase la spectacole o dată pe an, iar 13% cel puțin o dată în ultimele 6 luni. Dintre activitățile culturale analizate în Barometru, consumul de teatru are o participare mai redusă decât vizionarea de filme, vizitarea de muzee, vizitarea de obiective istorice, concertele și festivalurile, dar o participare mai ridicată decât activitățile ce implică lectura.

Din punct de vedere socio-demografic, diferențele de gen sunt reduse, însă datele Barometrului 2023 arată că participarea la spectacolele de teatru tinde să fie una preferată de bărbați - ceea ce este în contradicție cu studiul nostru, în care aproximativ două treimi s-au identificat ca fiind femei. Publicul de teatru pare că este mai degrabă tânăr, participarea fiind invers proporțională cu vârsta. În anul 2023, 14% dintre tinerii cu vârste între 18 și 35 de ani au participat cel puțin o dată în ultimele 6 luni la spectacole de teatru, în scădere de la 31% în 2014. Vedem astfel o scădere masivă a participării tinerilor la spectacole de teatru - mult mai abruptă decât în cazul altor categorii de vârstă. În mediul rural, procentul de persoane care au mers la teatru cel puțin o dată la 6 luni a fost de 10% în anul 2014 și 7% în anul 2023. Orașele mici cu mai puțin de 30.000 de locuitori seamănă din acest punct de vedere cu zonele rurale (circa 11% participare, cel puțin o dată la 6 luni). Prin comparație, Bucureștiul are o infrastructură culturală mult mai dezvoltată și un procent mai mare de populație cu nivel de educație ridicat. Această scădere a publicului trebuie privită însă în contextul proaspetei ieșiri din pandemia de COVID-19, când accesul la teatru a fost puternic restricționat. Este foarte posibil ca o cercetare pe anul 2025 să arate o creștere considerabilă față de 2023. Toate acestea justifică necesitatea cunoașterii publicului de teatru specific, iar studiul nostru reprezentând o explorare în această direcție, care sperăm să se dezvolte în viitor.

Metodologie

Cercetarea s-a desfășurat în perioada februarie - septembrie 2025 în cadrul „TEATRU POLITIC: RESTART - Proiect de cercetare artistică”. Demersul a îmbinat atât metode cantitative, cât și calitative, ce vor fi detaliate în cele ce urmează. Trebuie accentuate, încă de la început, numeroasele limite ale cercetării și caracterul puternic exploratoriu, care dorește mai degrabă să propună teme de reflecție, sperăm valoroase, pentru ulterioare explorări sociologice mai riguroase sau reprezentative, decât să ofere concluzii generalizabile.

2.1. Componenta cantitativă

Componenta cantitativă a presupus desfășurarea unui sondaj de opinie în rândul publicului de la trei teatre partenere (Centrul de Teatru Educațional Replika, Creart / Teatrelli, Teatrul Metropolis). Au fost selectate numai acele spectacole din perioada februarie - iunie 2025 care se încadrează, în sens larg, în categoria teatrului implicat politic. În acest punct, considerăm necesară precizarea terminologică a conceptului folosit în cercetare. În mediul teatral local, în ultimii ani, s-au folosit alternativ și interșanjabil termenii „teatru social”, „teatru politic”, „teatru documentar” sau „teatru documentat”, pentru a descrie un teatru angajat politic, de multe ori cu subiecte inspirate din realitatea imediată, bazat pe o cercetare de mai mică sau mai mare amploare. Pentru clarificare, noi vom folosi termenul de teatru politic, ce înglobează toate caracteristicile de mai sus și a fost utilizat încă din 2013 de inițiatorii Gazetei de Artă Politică și Platformei de Teatru Politic¹.

Eșantionarea a fost una non-probabilistică, completarea chestionarelor realizându-se voluntar de către spectatori, la finalul reprezentației. Publicul a avut posibilitatea să răspundă pe loc la întrebări, completând chestionarul cu ajutorul studenților/elor aflați în practică, sau să își auto-administreze chestionarul online. Majoritatea chestionarelor au fost auto-administrate de spectatori în urma primirii din partea studenților implicați în proiect, la finalul spectacolelor, a unor pliante ce conțineau un cod QR a cărui citire îi trimitea către chestionarul online. Pe lângă acestea, 16,8% (71 chestionare) au fost completate de către respondenți chiar la finalul reprezentațiilor, cu ajutorul studenților/elor. Pe baza feedback-ului primit de aceștia de la spectatori/oare, unele dintre motivele pentru care au ales să completeze pe cont propriu au fost: nevoia de a avea mai mult timp pentru a reflecta asupra spectacolului, lipsa timpului, condițiile meteo, cadrul fizic și amplasamentul sălii de spectacole (la unul dintre teatre, ieșirea direct în stradă nu facilita staționarea spectatorilor după reprezentație), practicile de mers la teatru (foarte mulți dintre spectatori obișnuiesc să plece imediat după reprezentație, să fie însoțiți de prieteni, cunoștințe sau membri de familie). Deși eșantionarea nu a fost reprezentativă, studenții/ele au încercat să abordeze un public cât mai divers din punct de

vedere al vârstei sau genului, existând câteva reprezentații la care fiecare persoană a fost abordată sau a primit un pliant pentru a completa online. Au fost reprezentații unde s-au completat peste 15 chestionare, iar altele unde s-au completat sub cinci. În eșantionul final, este posibil să fie supra-reprezentat publicul spectacolelor care s-au jucat mai des (de exemplu, Cine l-a ucis pe tata?, de la Teatrul Metropolis) sau publicul Teatrului Replika, în rândul căruia s-au găsit mai mulți doritori care să răspundă la chestionare.

Instrumentul de cercetare a fost chestionarul, care a combinat întrebări închise și deschise, acestea din urmă fiind codate pentru identificarea unor categorii recurente. Principalele dimensiuni urmărite au fost: opiniile despre spectacolul vizionat (evaluarea în funcție de șapte aspecte, mesajul spectacolului, principalele lucruri noi aflate, sursele de informare privind acesta), comportament și practici de mers la teatru (principalele motive pentru care merg la teatru, frecvența, teatrele vizitate), temele de interes pe care ar dori să le vadă abordate în spectacole de teatru în România, percepții asupra teatrului politic (primele trei cuvinte cu care îl asociază și dacă teatrul ar trebui să aibă mesaj politic). Pe lângă acestea, chestionarul a inclus o serie de întrebări socio-demografice.

Trebuie menționat că cercetătoarele au stabilit ca prima parte a colectării de date să reprezinte și o formă de testare mai îndelungată a instrumentului. Astfel, după colectarea a 124 de chestionare și consultarea cu studenții/tele privind experiențele avute cu respondenții, analiza tuturor informațiilor disponibile a dus la modificarea unor aspecte din chestionar, urmărindu-se o mai ușoară aplicare a lui și luarea în considerare a relevanței răspunsurilor pentru scopul cercetării, după cum se poate vedea în cele ce urmează:

- Întrebarea „Credeti că teatrul ar trebui să aibă mesaj social-politic?” și argumentarea acestui răspuns au fost introduse ulterior;
- A fost introdusă varianta „Emoția simțită” la întrebarea matrice de evaluare a spectacolului;
- Pe baza codării întrebărilor deschise și a analizei literaturii științifice, au fost oferite variante predefinite de răspuns la întrebarea „Care sunt principalele motive pentru care mergeți la teatru?”;
- Au fost actualizate variantele de răspuns la „De unde ați aflat de spectacol?”;
- Pentru a scurta timpul de completare a chestionarului, au fost scoase întrebările: „Dintre toate spectacolele pe care le-ați văzut, care este primul pe care l-ați recomanda prietenilor?”, „Care este motivul principal pentru care l-ați recomanda?” și „Dintre toate spectacolele pe care le-ați văzut, care v-a stârnit mai mult interesul pentru subiectul prezentat (de exemplu, v-a făcut să citiți mai multe despre acel subiect, să discutați cu persoane cunoscute etc.)?”;

- Au fost oferite variante predefinite la întrebările privind ocupația și teatrele frecventate.

Pentru a ajunge la un public mai larg, pe lângă aceste date, au mai fost colectate 198 de **chestionare online**, care nu au conținut întrebări legate de un spectacol anume, ci doar privind aspectele generale de comportament și percepții despre teatru. Concluziile acestora sunt similare celor colectate la finalul reprezentațiilor, principalele diferențe fiind subliniate în capitolul dedicat rezultatelor cercetării. Diseminarea chestionarului pentru completarea online a fost realizată în special prin rețele de profesioniști în artele spectacolului și grupuri specializate, unele rezultate indicând un profil mai informat și mai profesionalizat al respondenților la chestionarul online versus cel completat la finalul reprezentațiilor. Astfel, deși am urmărit să ajungem la un public mai larg, analiza anumitor itemi indică probabilitatea ridicată să fi ajuns în fapt la un public mai matur, cu un nivel mai ridicat de studii și mai specializat și interesat de teatru (politic).

cat și coordonarea acestora în teren, prin organizarea aspectelor administrative și logistice, familiarizarea cu universul teatrului politic, prezentarea instrumentelor de cercetare și obținerea de feedback pentru îmbunătățirea acestora.

¹ Pentru o definiție mai amplă, vezi www.artapolitica.ro/teatru.

2.2. Componenta calitativă

Cercetarea calitativă s-a desfășurat prin observație participativă (realizată de studenți/te și cercetătoare înainte, în timpul și după reprezentații), interviuri cu persoane mai puțin familiarizate cu teatrul politic (fie neinteresate de teatru, fie neinteresate de politică în sens larg, fie cu acces limitat la teatru, cu vârste între 30 și 45 ani) și două focus grupuri. Unul dintre focus grupuri a fost realizat chiar în rândul studenților/elor aflați în practică pentru a capta opiniile unui public tânăr, în cea mai mare parte, puțin familiarizat cu teatrul înaintea acestui stagiu. Din cei 18 studenți și studențe în chestiune, au fost selectați/te cei/cele care au fost cel mai activ implicați/te în demersul de cercetare. Al doilea focus grup a fost realizat cu participanți și participante din rândul publicului fidel al Platformei de Teatru Politic, persoane cu vârstele între 30-50 de ani, cu profesii diverse (funcționar public, muncitor, angajată multinațională, angajată în mediul nonguvernamental), dintre care doi cu experiență în activism. Dimensiunile urmărite în interviuri și focus grupuri au fost similare cu cele din chestionar și au venit în completarea rezultatelor părții cantitative a cercetării: Primele lucruri care vă vin în minte când vă gândiți la teatru și un spectacol care v-a marcat; Practici și comportament de mers la teatru; Importanța emoției transmise prin teatru; Ce face un spectacol să fie politic; Reprezentarea anumitor grupuri de persoane în teatru; Percepții asupra publicului de teatru politic; Rolul teatrului; Dacă ați putea să realizați un spectacol de teatru pe ce teme ar fi și cum ar arăta?

Trebuie menționat că majoritatea (16) studenților și studențelor din stagiul de practică au provenit de la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, iar alte două persoane urmau cursurile Masterului în Politicile Egalității de Șanse, al Facultății de Științe Politice, din cadrul Universității din București. O bună parte din efortul de cercetare a impli-

Rezultatele cercetării²

3.1. Perspectivă studenților în practică

Pentru majoritatea studenților și studentelor în practică, acest stagiul a reprezentat o primă familiarizare cu teatrul, îndeosebi cu cel politic. Mai mult, pentru unii, aceasta a fost prima experiență consistentă de mers pe teren, mulți recunoscând că și-au depășit anumite limite personale în abordarea respondenților, în special într-un mediu perceput a fi relativ închis, poate chiar elitist. Impresiile împărtășite pe teren sau în timpul ședințelor lunare de echipă au arătat că cercetarea i-a ajutat pe plan personal (să își depășească anumite anxietăți în interacțiuni sociale), ca practică sociologică (căpătarea de experiență în colectarea de date și conectarea unor concepte academice sau procese istorice cu reprezentarea artistică), dar și prin familiarizarea cu teatrul ca experiență artistică, înțelegerea diverselor metode specifice artelor spectacolului și, mai ales, a multitudinii de teme care pot fi reprezentate în spectacole. Unul dintre aspectele importante apreciate de studenți/te se referă la punctele comune dintre sociologie și teatrul politic, mai exact, la efortul solid de documentare care precede pregătirea spectacolelor. După cum a reieșit și din focus grupuri, opțiunea anumitor spectatori de a folosi termenul de „teatru documentar” nu este deloc una întâmplătoare, căci această etapă a procesului artistic transpare cu ușurință pe scenă, fiind remarcată atât de spectatori, cât și de studenții/ele aflați/te în practică, care lucrează cu metode similare de investigație socială.

În ceea ce privește modul în care studenții/ele au perceput pe teren cele trei instituții teatrale și anumite diferențe în profilul publicului acestora, majoritatea consideră că spațiul de la Teatrul Replika a fost cel mai „primitor” și potrivit pentru colectarea de date, un motiv fiind curtea interioară care permite spectatorilor să rămână după reprezentație. În contrapondere, spațiul de la Teatrul Metropolis, a cărui ieșire dă direct în stradă, a ridicat cele mai multe probleme de colectare, deoarece puțini spectatori tind să rămână după spectacol la discuții. Și totuși, acest aspect logistic nu ne poate duce la formularea unor concluzii privind disponibilitatea spectatorilor, atâta vreme cât un număr semnificativ din chestionarele online a fost completat chiar de publicul de la Metropolis, în urma primirii de pliante. Deși mai puțin numeros, publicul de la Teatrelli a fost apreciat de către studenți/te ca fiind deschis la completarea de chestionare după finalul reprezentațiilor, un atu al acestui spațiu fiind tot curtea, care a permis grupurilor de persoane să zăbovească după sfârșitul reprezentațiilor. În terminologie goffmaniană (Goffman, 2007), influența unor cadre (setting) diferite asupra interacțiunii cu spectatorii și, în consecință, asupra colectării de date, se reflectă în distribuția chestionarelor aplicate de către studenți/te, cele mai multe fiind la Replika (45%), urmat de Teatrelli (32,3%) și de-abia la final de Metropolis (22,5%).

Alte observații de pe teren au indicat că mersul la teatru este un comportament mai degrabă colectiv, unii dintre studenți/te remarcând că spectatorii vin de obicei în grupuri de cel puțin două persoane, iar acolo unde spațiul le

permite, mai rămân un timp ca să schimbe impresii.

Un alt aspect care s-a conturat în interacțiunea dintre anchetatori și respondenți a fost faptul că unele persoane manifestă rețineri când vine vorba de teatrul social-politic, unii având nevoie de mai mult timp de reflecție înainte de a răspunde, iar alții omițând cu totul. De asemenea, au fost observate dificultăți în a alege trei teme pe care ar dori să le vadă reprezentate pe scenă, una dintre explicații fiind că au văzut deja spectacole pe o paletă largă de subiecte sau că nu știu ce teme să menționeze.

O mostră de impresii ale studenților și studentelor care au participat la proiect despre spectacolele care i-au marcat:

În zori lumina e mai aspră

„Mi-a schimbat perspectiva despre teatru”.

„Lângă mine au stat colegii mei și un grup de elevi de liceu. Înainte de piesă erau veseli, făceau glume...au plecat terifiți, cu capul plecat, marcați de violența descrisă. Dar cu o lecție învățată, ceea ce e cel mai important: un elev a spus-o cel mai bine nazismul e nașpa, bă”.

Expuși

„Mai modernă, experimentală”.

„Scenele de hărțuire sexuală și de violență sunt greu de privit. Am fost atât de impresionat de intensitatea piesei și de mesajul său (cum politica ne poate transforma în animale tâmpite de pradă) încât am făcut cunoștință cu actorii și i-am felicitat după. Erau doar niște studenți. Studenți ce și-au dat sufletul pentru o interpretare de nota 10”.

ODD COUTURE

„Un mesaj profund chiar dacă e goofy”.

„O realitate despre industria modei, spusă într-un mod umoristic și original. Apreciez incisivitatea ascunsă în spațiile mesajelor ce par ‘mai neserioase’. Este și o piesă de teatru unde am învățat, la rândul meu, ceva”.

Ochii Mamei

„Interesant, șocant, cu umor negru, dar și tristete”.

„Nu eram pregătit să văd așa ceva. E una din cele mai triste piese pe care le-am văzut vreodată”.

Acrobații

„Felul în care profesorii gestionează e foarte veridic, relatable”.

Lucrător universal

„Cuvântul cu care am rămas după spectacol este solidaritate. Oamenii pot face ceea ce e corect pentru ei în ciuda intimidărilor subtile sau directe ale corporațiilor și șefilor opresivi. Pare că mesajul a fost atât de clar încât în sală oamenii se simțeau văzuți, reprezentați, poate chiar inspi-

rați să acționeze cumva împotriva abuzurilor de muncă”.

Cine l-a ucis pe tata?

„Merită toate laudele pe care le primește. Pentru mine, are un 10 în aproape tot. Totuși... am o întrebare politică reală. Cum a avut Franța numai președinți incompetenți când au lideri sindicali atât de puternici?”

Limite

„Pentru acest spectacol a fost revelatoare discuția cu publicul, ce a urmat după încheierea acestuia. [...] În timpul spectacolului unele persoane au râs la ‘glume’ abiliste, ceea ce pune o întrebare față de noțiunea asta de comic într-un context mai amplu general acceptat drept ne-comic”.

O serie de mărturii reprezentative ale studenților/elor despre stagiul de practică și teatrul politic.

Unei studente i-a plăcut **programul de practică** pentru că a putut să își schimbe percepția despre teatru: înainte de practică, credea că teatrul e „o chestie unde te îmbraci frumos și mergi la Maia Morgenstern care vine în orașul tău micuț”;

Pe altă studentă, Teatrul Replika a făcut-o să îndrăgească **teatrul independent și cu miză politică asumată**. Îi place că se stârnesc discuții. Se întreabă cum ar putea fi dezbătută mai mult tema polarizării sociale și cum ar putea fi formată o „comunitate” în jurul spectacolelor sau teatrelor. I-au plăcut toți actorii, i-a căutat apoi și îi par niște oameni foarte implicați și în afara teatrului, „unde sunt chiar activiști”;

Altă studentă nu știa ce e teatrul politic și era „un pic precaută”, dar acum crede că toată lumea ar trebui să meargă și să se monteze mai mult teatru politic. Nu se aștepta să vadă **spectacole despre viața minorităților sexuale, sexism etc.** („semn că nu suntem așa încuiați, că nu e doar o bulă mică [progresistă]”). A fost mai mult la Replika și cel mai mult a afectat-o piesa Copii răi, rezonând cu **tema bullying-ului prin care a trecut și ea la școală și la facultate**.

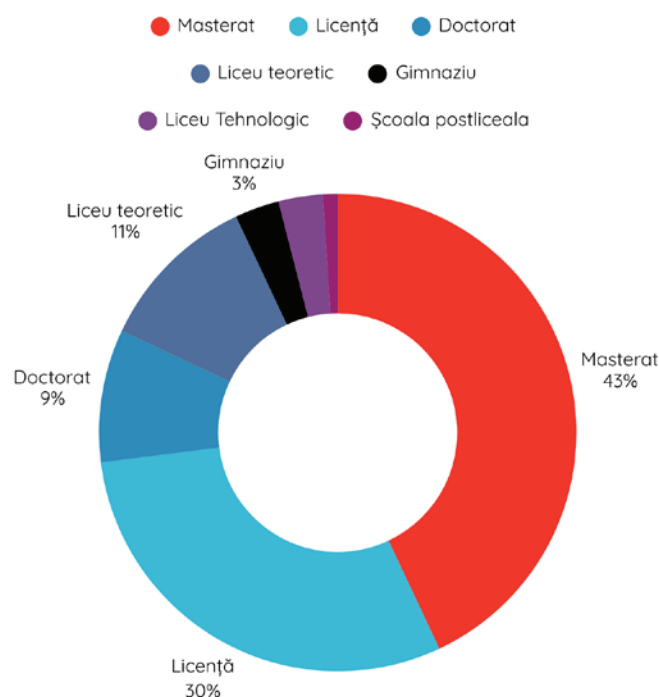
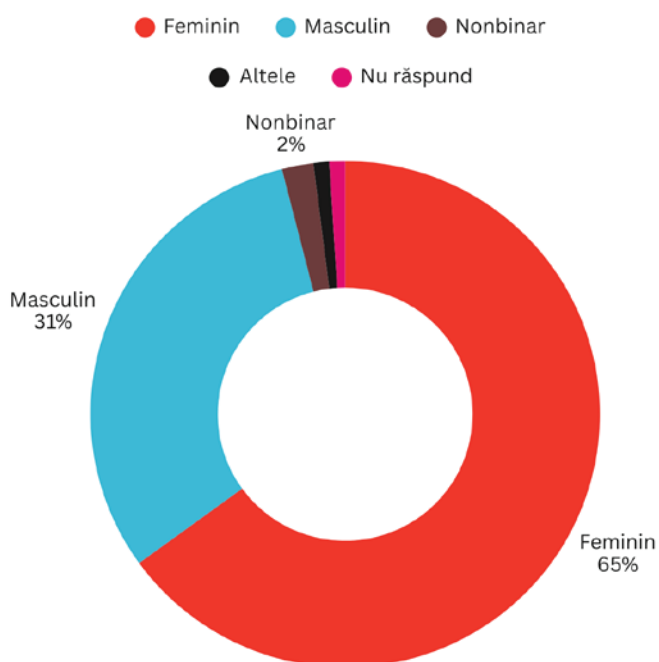
² Deși poate afecta cursivitatea textului, am optat pentru oferirea de citate numeroase, unele extensive, pentru a da voce unui public poate prea puțin auzit sau reprezentat. De asemenea, selecția acestor citate - cele mai reprezentative sau cele mai surprinzătoare din toate răspunsurile primite - a reprezentat o parte importantă din analiza noastră. Date privind vârsta, genul sau profesia persoanelor au fost menționate doar acolo unde a fost considerat relevant.

3.2. Componenta cantitativă

Date socio-demografice

Distribuția în funcție de gen a respondentelor/ților

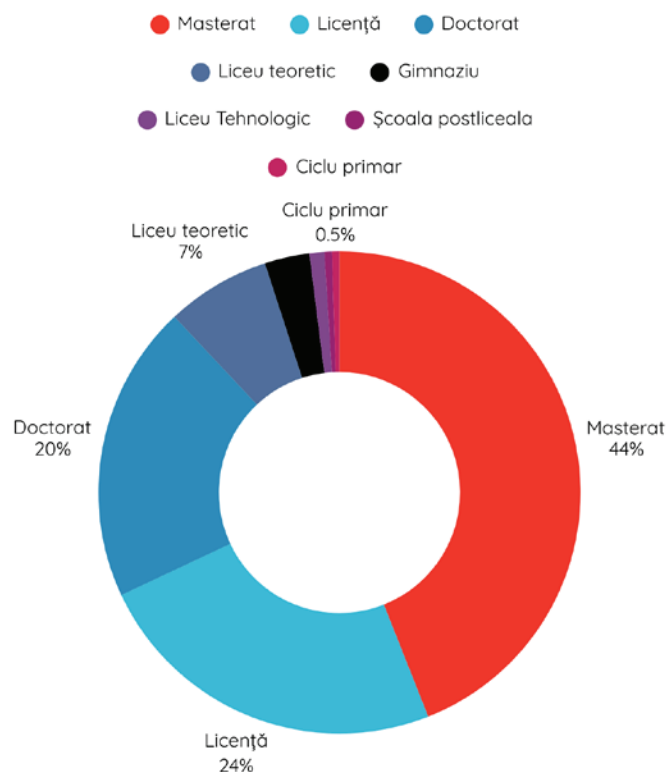
indică o proporție semnificativ mai mare a persoanelor de gen feminin (64,9%), conformă cu observațiile echipei de cercetare din sălile de teatru, în care regăsim un număr mai mare de spectatoare. Menționăm și aici că rezultatele diferă față de datele Barometrului de Consum Cultural 2023 care, la nivel național, a identificat diferențe reduse de gen, datele respective subliniind chiar că participarea la spectacolele de teatru tinde să fie una preferată de bărbați. Chestionarul online a fost completat în procent și mai mare (73,2%) de persoane de gen feminin.

Grafic 2. Distribuție pe nivel de studii a răspunsurilor la chestionarul post-spectacol

Spre deosebire de chestionarul aplicat la finalul reprezentațiilor, la cel online se poate observa un nivel mai înalt de școlarizare, 88% având studii superioare, iar o cincime studii doctorale. Această distribuție indică un nivel mai ridicat de specializare a respondenților din online.

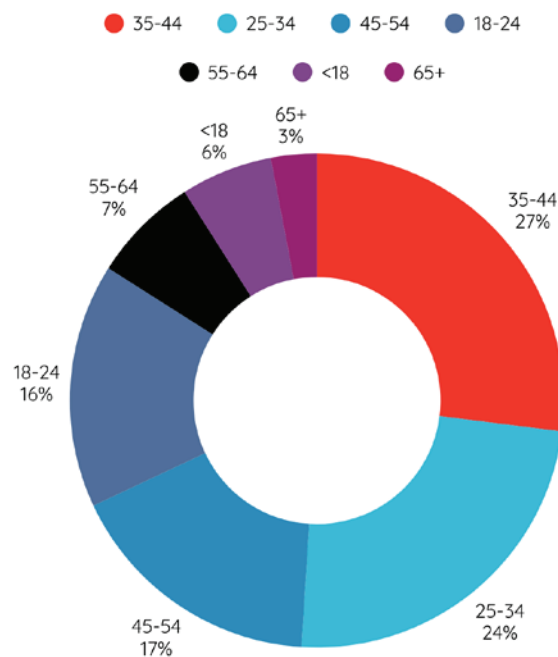
Majoritatea respondenților/elor au **studii superioare**: licență, masterat, doctorat sau alte studii post-universitare (82%). Iar dintre cei rămași, absolvenți de liceu, majoritatea urmează cursurile unei universități.

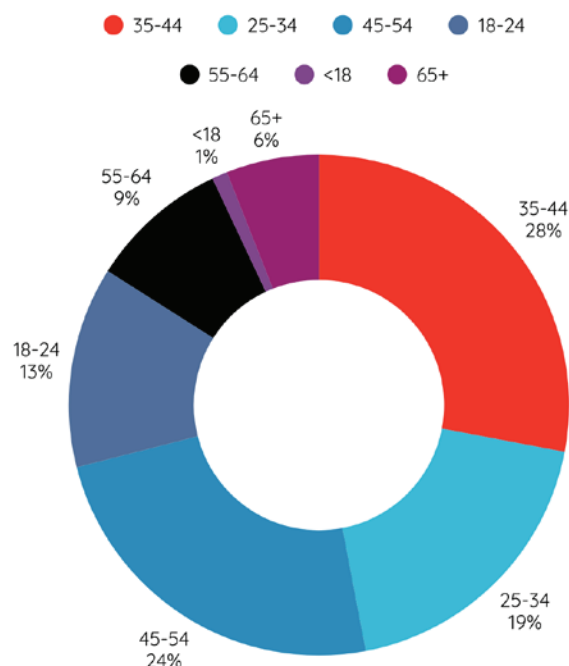
Grafic 3. Distribuție pe nivel de studii a răspunsurilor la chestionarul online

Ocupația cea mai frecventă în rândul respondenților/elor este de student/ă (13%). Categoriile ocupaționale recurente au mai fost în domeniul IT, în cel artistic (inclusiv actorie, artele spectacolului), în sectorul economic, marketing și PR, educație, antreprenoriat, inginerie, psihologie. Ocupațiile respondenților/elor la chestionarul online sunt, de asemenea, variate, cele mai mari procente înregistrându-se astfel: 11,1% cadre didactice, 8,6% studenți/te, 5,1% actori/țe sau 5,1% economiști/te șamd.

La chestionarul post-spectacol, **vârsta** respondenților/elor a variat între 15 și 82 de ani, cu o valoare medie de 36 de ani. Cele mai mari grupe de vârste sunt 25-34 și 35-44 de ani, care compun peste jumătate dintre respondenți. În comparație, profilul respondenților la chestionarul online este unul mai matur, cu o medie de vârstă de 40 de ani, cele mai numeroase grupe de vârstă fiind 35-44 și 45-54 de ani (52%).

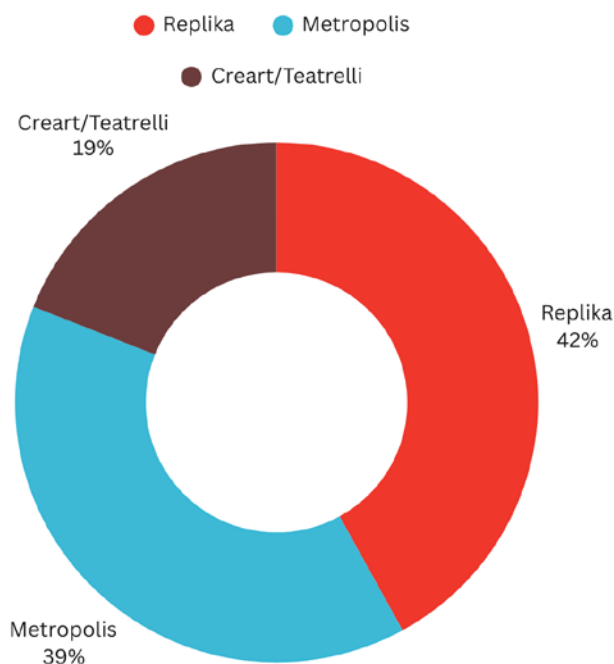

Grafic 4. Distribuția pe grupe de vârstă a răspunsurilor la chestionarul post-spectacol

Grafic 5. Distribuția pe grupe de vârstă a răspunsurilor la chestionarul online

Din punct de vedere al **localității de rezidență**, majoritatea (92,7%) este din București, restul fiind din diverse orașe aflate la mai mică sau mai mare distanță de capitală și chiar de peste hotare. Deși chestionarul online a adus mai multă varietate în privința localităților de rezidență din România sau străinătate, cea mai mare parte a respondenților (76,76%) provine tot din București.

Grafic 6. Teatrele unde spectatorii/toarele au completat chestionarul

Date privind spectacolele

Au fost completate **422** de chestionare după vizionarea unui număr de **30** de spectacole³, cu **74** reprezentații, în perioada martie-iunie 2025.

Anumite spectacole s-au jucat mai des în această perioadă, proporția chestionarelor obținute la acestea fiind corespunzător mai ridicată. Printre spectacolele cele mai vizionate menționăm: Cine l-a ucis pe tata? (15,8%), Acest loc blestemat (9,9%), Lucrător universal (8,2%), Aer (5,4%), Expuși (5,2%), În zori, lumina e mai aspră (4,9%), ODD COUTURE (4,9%), Acrobații (4,7%) etc.

³ Un număr de 12 chestionare au fost completate de spectatori care au vizionat alte patru spectacole în afara selecției inițiale.

442 chestionare
30 de spectacole

martie - iunie 2025

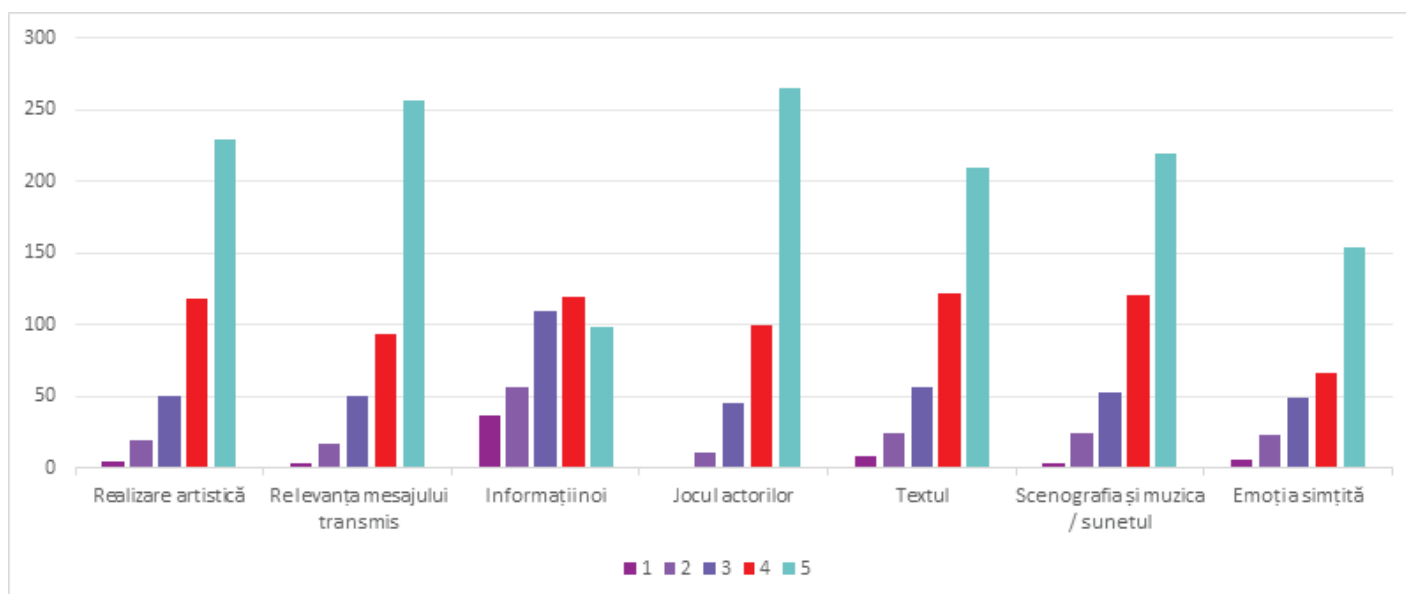
Lista completă a spectacolelor

Spectacol	Teatru	Detalii spectacol
2060	Creart / Teatrelli	2023 Creatori: Nóra Juhász, Patrik Kelemen, Alex Lungu, Botond Szemes, Zita Szenteczki, Ana Turos Director artistic: Nóra Juhász
Acest loc blestemat	Centrul de Teatru Educațional Replika	2025 Regia: Larisa Popa
Acrobații	Centrul de Teatru Educațional Replika	2022 Regia: David Schwartz
Aer	Teatrul Metropolis	2025 Regia: Leta Popescu
Amintiri din Epoca de Școală	Centrul de Teatru Educațional Replika	2014 Regia: Radu Apostol
AUCH!	Teatrul Metropolis	2024 Regia: George Zamfir
Băiatul văduvă	Creart / Teatrelli	2022 Concept și regie: Eugen Jebeleanu
Chipul tău într-un contur de inimă	Teatrul Metropolis	2024 Regia: Diana Păcurar
Cine l-a ucis pe tata?	Teatrul Metropolis	2023 Regia: Andrei Măjeri
Confesiunea Adolescenței	Centrul de Teatru Educațional Replika	2019 Producție a Companiei Depuis L'Aube Regia: Pauline Ribat
Copii răi	Centrul de Teatru Educațional Replika	2011 de Mihaela Michailov Regia: Geanina Herghelegiu
de/Loc de joacă	Creart / Teatrelli	2025 De Mădălina Dan
Expuși	Creart / Teatrelli	2025 Regia: Vlad Bălan
Goodbye, Lenin!	Teatrul Metropolis	2025 Regia: Eugen Jebeleanu
În zori, lumina e mai aspră	Centrul de Teatru Educațional Replika	2025 Regia: Radu Apostol
Limite	Centrul de Teatru Educațional Replika	2019 Regia: Radu Apostol
Lucrător universal	Centrul de Teatru Educațional Replika	2019 Regia: David Schwartz
Lupte și Metamorfoze	Creart / Teatrelli	2024 Regia: Eugen Jebeleanu
Nostalgia UP&DOWN	Centrul de Teatru Educațional Replika	2024 Regia: Radu Apostol
Ochii mamei	Centrul de Teatru Educațional Replika	2024 Regia: Tania Drăghici
ODD COUTURE	Centrul de Teatru Educațional Replika	2024 Regia: Mara Oprea
Oxygen	Creart / Teatrelli	2018 Un spectacol de: Antoaneta Cojocar și Daniel Pascariu
Părinți	Teatrul Metropolis	2024 Regia: Cristian Ban
Party	Teatrul Metropolis	2023 Regie: Alin Uberti
Prețul aurului	Centrul de Teatru Educațional Replika	2022 Regia: Eugen Jebeleanu
zeițe de categoria B	Creart / Teatrelli	2023 Regia: Andrei Măjeri

Evaluarea spectacolelor

Unul din aspectele vizate a fost evaluarea spectacolelor vizionate în funcție de șapte aspecte, fiecare dintre acestea fiind notat de la 1 la 5 (Grafic 7). Se poate observa că cele mai mari note au fost acordate jocului actorilor/țelor, mesajului transmis și realizării artistice. La distanță semnificativă, informațiile noi aflate în urma spectacolului au primit note considerabil mai mici. Deoarece o analiză a evaluărilor fiecărui spectacol vizionat în parte nu ar aduce informații semnificative din cauza numărului redus de chestionare obținute per spectacol, itemul este utilizat ca indicator global pentru aspectele care sunt cele mai apreciate de către spectatori.

Grafic 7. Evaluarea generală a spectacolelor

Lucruri noi aflate din spectacole și mesajele percepute

După cum arată și scorul modest primit la categoria informațiilor noi aflate din spectacole, răspunsurile au indicat o distribuție relativ echilibrată între cei care au aflat lucruri noi (53,6%) și cei care nu consideră că au făcut-o (46,4%). Analiza celor 157 răspunsuri referitoare la principalul aspect nou aflat din spectacol poate fi divizată în trei ramuri distincte: informații factuale despre temele abordate în spectacol (55,4%), interpretarea critică a problemelor sociale tratate (36,3%), spectacolul ca impuls pentru implicare și schimbarea percepției (3,8%). Câțiva respondenți au menționat că spectacolul le-a prilejuit o reflecție asupra actului artistic.

În cele ce urmează, oferim o scurtă selecție de răspunsuri ilustrative la această întrebare, obținute de la cele câteva spectacole analizate de respondenți din această perspectivă.

- Perspective critice asupra masculinității sau politicile sociale din Franța (Cine l-a ucis pe tata?)

„Politicele de dreapta ale statului francez - pe care îl priveam foarte social”.

„Cum decizii politice îndoiește spatele celor săraci”.

„Distrugerea sistematică a serviciilor sociale în Franța (care e un fenomen destul de răspândit de altfel)”.

„Că trebuie să lupți pentru ceea ce simți și ceea ce îți dorești, indiferent de orice”.

- Condiția artistelor (zeițe de categoria B)

„Mi s-a confirmat faptul că există actori mari (actrițe în cazul de față) și în teatrele din provincie”.

„Modul cum actrițele îmbină viața de tânără mamă cu meseria de actriță, efortul și zbaterea lor”.

- Informații despre lupta anti-fascistă, biografia Olgăi Bancic și pozițiile anumitor intelectuali interbelici (În zori, lumina e mai aspră)

„Că și femeile (accent pe ideea de femei) care proveneau din familii modeste au avut ceva de spus despre regimul politic și că și-au manifestat interesul în privința asta, deși nu aveau un statut de intelectuali”.

„Istorie pe care nu o știam”.

„Nu am știut de orientarea politică a lui Eliade, Cioran”.

„Că am avut o româncă curajoasă în Rezistența franceză”.

„Spusele câtorva intelectuali români în perioadele interbelică și postbelică”.

- Informații despre sindicate, condiția lucrătorilor și nevoia

de solidaritate (Lucrător universal)

„Nu știam că și companiile private au sindicate. Am crezut că doar structurile de stat”.

„Am aflat mai multe despre cum decurge ziua și munca unui lucrător comercial și mi s-a reconfirmat că sindicatele sunt importante”.

„Am realizat că lipsa de empatie, de curaj și reacție atunci când un coleg e abuzat de angajator, devine în viitor un pericol real și pentru mine. În unitate ne stă puterea nu este un simplu slogan. Mulțumesc”.

„Cum se face union busting în România”.

„Privesc altfel angajații din retail”.

Analiza mesajelor principale percepute de către respondenți/te din spectacole este în concordanță cu tabloul eclectic al temelor abordate în cele 30 de spectacole. Majoritatea interpretărilor ne arată că spectacolele au reprezentat o invitație la reflecție (personală și politică) și o perspectivă critică asupra diverselor subiecte tratate. Pentru a da glas vocilor respondenților/elor, mai jos am inclus o scurtă selecție din mesajele percepute pentru majoritatea spectacolelor analizate.

Zeițe de categoria B

„Importanța femeii în teatru, pasiunea pentru ceea ce faci și bucuria de a-ți face meseria. Cât de celebru ești nu contează”.

Acest loc blestemat

„M-am gândit la ideea ca exista o parte mai întunecată și mai adâncă decât stratul de a fi studiat decât cel sociologic. Conflictul cu lumea are mai multe nivele ce putem intui la teatru”.

„Mesajul a fost că deținuții sunt influențați foarte mult de contextul social în care cresc și de ce le oferă țara în care trăiesc (în libertate dar și închiși)”.

„Sărăcia și infracționalitatea tind să se autoreproducă în clasele sociale de jos”.

Chipul tău într-un contur de inimă

„Traumele pe care ni le-au provocat în copilărie, mama rămâne mama”

ODD COUTURE

„Monstruoșitatea industriei de modă”.

„Doar cei care abuzează și perpetuează ciclul acesta toxic reușesc să ‘câștige’”.

„Conștientizarea asupra consumerismului și pasivitatea cu care suntem parte conștientă sau mai puțin conștientă a

întregului proces ce ne dezumanizează și ne face să devenim superficiali”.

Cine l-a ucis pe tata?

„Relația dintre tată și fiu și mediul social și politic care influențează viața acestora”.

„Masculinitatea într-o societate patriarhală capitalistă produce traume diferite pentru categoriile sociale [diferite]”.

„Greutățile traiului în familia modestă, cu lipsuri, nu te împiedică să îți depășești condiția. Sensibilitatea nu este un defect”.

„Că masculinitatea îmbracă diverse forme, că poate fi și fragilă, și puternică, și vulnerabilă, și feminină”.

Confesiunea Adolescenței

„Presiunea pusă asupra femeilor în contextul începerii vieții sexuale. Abuzuri și modul în care pot trece pe sub radar. Rușinea plasată în mod greșit asupra victimei”.

„Condiția femeii, într-o societate în care beneficiază sau decade din drepturi ca ființă umană în urma etichetei suverane pe care i-o vor pune bărbații, singurii cu această putere”.

Loc de joacă

„Indiferent de vârstă, fiecare om are să învețe ceva de la celălalt. Chiar dacă diferența de vârstă e mare, cei doi actori au găsit interese comune și au putut să învețe unul de la celălalt”.

Expoziții

„Falia de comunicare dintre bulele noastre și neînțelegerea celui de lângă tine naște radicalizare și violență. Nu poți trăi în bulă fără consecințe. Avem nevoie de efortul constant de a înțelege perspectiva celui de lângă tine, nu de a emite păreri și judecăți superficiale”.

„Artiștii progresiști sunt privilegiați și nu pot să-și susțină cauza”.

„Extremismul politic, divizarea societății, întrebarea ‘ce poate fi arta, de fapt’, corupția și viciile în domeniul artistic”.

2060

„Viziune distopică a viitorului”.

„Viitorul și cum vor vedea generațiile viitoare prezentul printr-o capsulă a timpului”.

Acrobații

„Condițiile tragice de muncă în sistemul educațional din mediul rural, absurditatea birocrăției, inegalitățile sociale, problema ierarhiilor și nedreptăților”.

„Depinde de perspectivă. Mesaje pot fi: 1. Situația profesori-

rilor e aproape insuportabilă în condițiile actuale; 2. Situația copiilor este îngrijorătoare, dar nu pare să-i îngrijoreze pe cei care pot iniția schimbări; 3. Ar trebui să mă simt norocoasă că predau la ‘Sf. Sava’?”

„Să facem ceva pentru învățământ. Pentru țară”.

Aer

„Libertatea și emanciparea femeilor e așa de greu de obținut și așa ușor se poate pierde. Nu trebuie să uităm ce a fost și trebuie să luptăm pentru ce s-a câștigat atât de greu, cu atâta suferință”.

„Opresiunea asupra femeilor, importanța feminismului, identitate sexuală și norme sociale impuse”.

„Problemele mintale într-o societate încărcată de prejudecăți și lipsă de empatie”.

Amintiri din Epoca de Școală

„Amintirea școlilor de acum 2-3 decenii, unele aspecte ale sistemului persistând până și în ziua de astăzi”.

AUCH!

„Mereu să avem grijă cu viața noastră și pe cine ne alegem în viață. Să ne protejăm”.

„Dezinformarea întâlnită în societate legată de educația sexuală și relațiile de acest gen”.

Băiatul văduvă

„Sunt atâtea mesaje importante în spectacol - înțelegerea și acceptarea copiilor de către părinți, influența mediului asupra persoanelor (urban vs rural izolat), responsabilitatea pe care o resimt copiii față de un părinte singur, teama unor comunități conservatoare față de comunitatea LGBT”.

„Neasumarea orientării sexuale de tip homosexual în fața familiei, mai ales în comunitățile tradiționale. Aceasta naște minciuni, violențe, intrigi greu de simțit și gestionat”.

Party

„Neglijența politică și importanța noilor partide politice, totodată informarea tinerilor pe acest plan”.

Lucrător universal

„Sindicatele reprezintă un risc, either way o să fie rău, te dă afară, te sancționează, fie că îți bat joc de tine în continuare”.

„Importanța de a fi uniți în cererea drepturilor, importanța de a menține structuri precum sindicatele, pentru a putea contracara politicile abuzive ale companiilor asupra oamenilor pe care îi exploatează”.

„Trăim în capitalism și pare că nu putem scăpa de monopolul pe care acesta îl are asupra vieților noastre. Dar, ca orice lucru creat de om, poate fi schimbat de acesta”.

„Be kind. Nu știi prin ce trece un om la locul de muncă. De asemenea, modelul de business și politicile lui care divizează angajații”.

Lupte și Metamorfoze

„Violența sistemică și opresiunea de clasă distrug viețile membrilor unei familii din pătura de jos a societății, însă șansa de a-și recâștiga demnitatea/libertatea nu este total pierdută”.

„Relațiile intrafamiliale și depășirea traumelor subsecven-te”.

Nostalgia UP&DOWN

„Politica de autofinanțare a culturii și comasarea instituțiilor de cultură”.

„Arta - care trebuie sau nu susținută financiar, trebuie sa facă sau nu profit? - a fost urmărită de Securitate înainte 1989. Nostalgie? Unde suntem acum?”

„Locul artelor în societate, ca activități nelucrative, dar cu un impact semnificativ la nivelul fiecărui individ”.

Oxygen

„Iubire, libertate, căutare, luptă interioară”.

„A îți da seama de adevăratul sine”.

Ochii mamei

„Iertarea și iubirea ne sunt oricând la îndemână și ne pot schimba viețile în bine”.

„Metamorfoza copilului teribil într-o persoană empatică și iubitoare față de părinte și nu numai”.

„Drama copilului ce se simțea neîubit, ce aproape își ura mama, iubirea maternă neexprimată / neînțeleasă, apre-

ciată mult prea târziu, în urma unei tragedii, dar care l-a amprentat în mod miraculos/ vindecător, ochii mamei = povești nespuse, calde, frumoase”.

Părinți

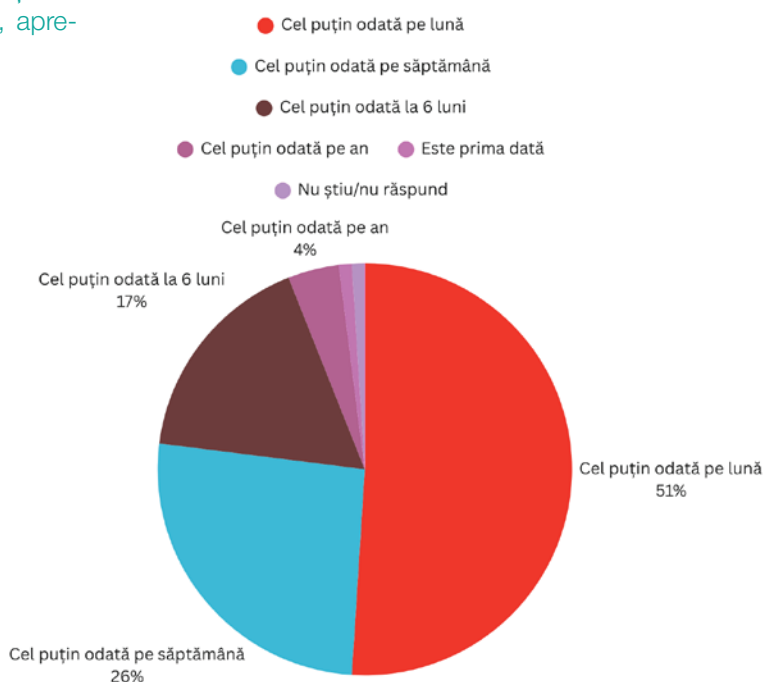
„Traumele în perioada tranziției”.

„Nostalgia trecutului, viața unei fete într-o familie cu care pot rezona foarte mult, coming of age al ei și cum se raporta la părinții ei și greutățile adulților din jur”.

„Neputința unui părinte din acea vreme de a înțelege nevoile unui copil, neputința de a salva copilul cu probleme majore, naivitatea cu care se încearcă orice doar sa fie bine. Sunt mamă, am doi copii și vreau să le spun, cât de des pot, că îi iubesc, cuvinte cu care am învățat să trăiesc după '90, copil fiind, cam acolo mă situăm, ca Ioana. Felicitări pentru spectacol”.

Frecvența vizionării de spectacole

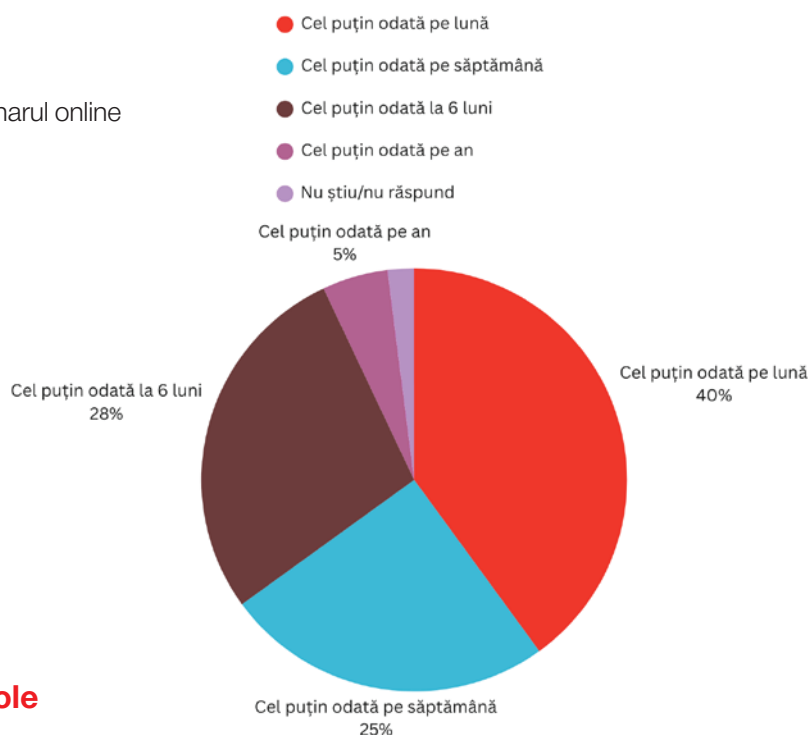
Majoritatea respondenților/elor (51,4%) merg cel puțin o dată pe lună la spectacole de teatru, iar un procent semnificativ (26,5%) intră în categoria publicului fidel, cu o frecvență săptămânală. Doar pentru două dintre persoanele respondente reprezentația a fost prima experiență teatrală. După cum se poate observa, caracteristicile socio-demografice ale categoriei cu frecvența cea mai ridicată de mers la teatru sunt similare cu cele ale grupului total de respondenți, atât în ceea ce privește distribuția de vârstă, gen sau nivelul de studii. Mai mult, răspunsurile acestora sunt similare la itemii care evaluează spectacolele sau mesajul politic.

Grafic 8. Frecvența mersului la teatru, din chestionarul post-spectacol

Răspunsurile la chestionarul online indică o frecvență mai redusă de mers la teatru comparativ cu respondenții la chestionarul post-spectacol.

Grafic 9. Frecvența mersului la teatru din chestionarul online

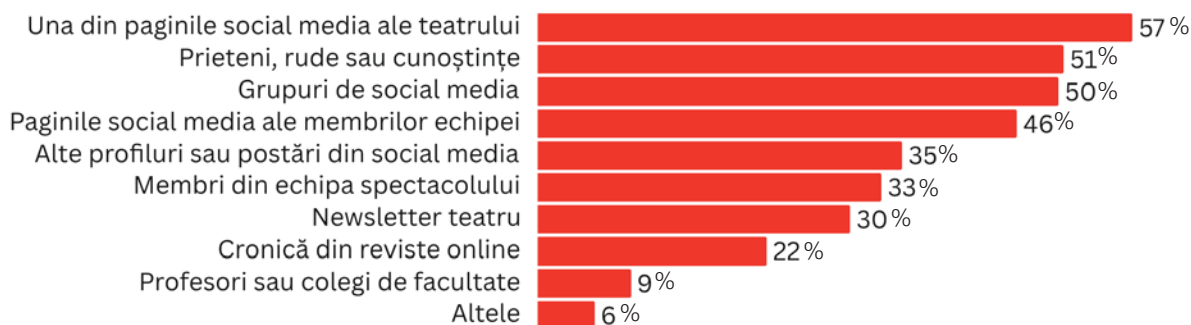

Surse de informare despre spectacole

Prietenii, rudele sau cunoștințele reprezintă sursa principală de informații și recomandări pentru spectacole, pentru mare parte a respondenților (43,12%). Pe locul doi sunt paginile social media ale teatrelor (21,6%). Dacă adăugăm la această categorie și paginile web ale teatrelor și newsletters - adică toate eforturile de comunicare publică ale teatrelor - sunt peste 130 de persoane care au aflat în aceste moduri de spectacolul la care au participat. Pe locul trei se află grupurile de social media (circa 20%) - dintre care grupul „Mergem la teatru” este una dintre sursele principale. Membrii echipei de spectacol aduc și ei un număr semnificativ de spectatori - fie cunoscând și invitând direct spectatorii, fie prin paginile lor de social media, fie prin faptul că proiectele lor sunt apreciate și căutate de public. Dintre persoanele considerate a fi un fel de „influencer” în zona teatrului politic, Andrei Măjeri a fost cea mai des menționată persoană de respondenți/tele noastre.

Profesorii și colegii sunt, de asemenea, o sursă de informare pentru peste 20 de persoane. Au fost menționate și cronicile din reviste online (10 persoane), prezența spectacolelor în festivaluri și Gala Uniter, dar și simpla oportunitate de a găsi bilete la spectacolul respectiv.

Pentru respondenții/ele la chestionarul online, social media (paginile teatrelor, grupuri, paginile membrilor echipei spectacolului, alte profiluri sau postări) reprezintă o sursă centrală din care află despre spectacole (Grafic 10). O altă sursă importantă pentru jumătate dintre respondenți/te sunt prietenii, rudele sau cunoștințele, precum și grupurile de social media.

Grafic 10. Surse de informare spectacole (răspunsuri chestionar online)

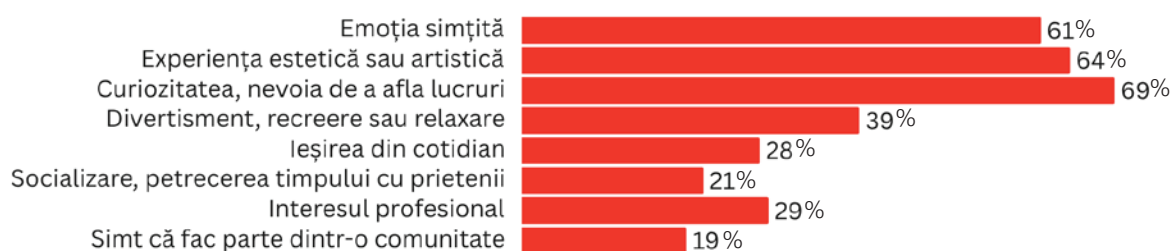
Motivele pentru care merg la teatru

Respondenții/ele au putut alege din lista predefinită mai multe motive pentru care merg la teatru, cele care s-au regăsit la majoritatea au fost: pentru emoția simțită (61,1%), experiența estetică sau artistică (58,3%) și din curiozitate sau dorința de a afla lucruri noi (52,8%). Mai mult, doar aproximativ un sfert dintre respondenți/te au selectat o singură motivație pentru consumul de teatru, pentru restul, experiența teatrală răspunzând unor interese și nevoi multiple.

Se pot observa anumite diferențe între cele mai populare motive de a merge la teatru la chestionarul online, curiozitatea și nevoia de a afla lucruri noi fiind motivul regăsit la peste două treimi dintre persoane. De menționat este că interesul profesional se regăsește, de asemenea, la un procent mai mare dintre respondenții/tele online (28,8% versus 13%), putând astfel concluziona că o parte semnificativă dintre aceștia sunt profesioniști în domeniu. Acest aspect poate fi explicat prin diseminarea chestionarului în special prin rețele de profesioniști, comparativ cu colectarea de date pe teren care a fost mai aleatorie. Aceasta poate explica și procentele duble (19,2% versus 8,3%) ale celor care au invocat apartenența la o comunitate drept motiv important pentru a merge la teatru.

Grafic 11. Răspunsuri la chestionar post-spectacol

Grafic 12. Răspunsuri la chestionar online

Care sunt teatrele la care merge publicul

Majoritatea respondenților au frecventat, în ultimul an, mai multe teatre bucureștene - ceea ce face posibilă ipoteza ca publicul de teatru din București să nu fie neapărat unul extrem de numeros, ci unul foarte activ și fidel (corelat și cu frecvența participării la spectacole, discutată mai sus).

Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București (TNB) este în topul celor mai frecventate (peste 300 persoane din cele 422 respondente), dar respondenții care au fost la TNB au fost și la alte teatre în ultimul an. Teatrul Metropolis este al doilea în topul celor mai frecventate de respondenții noștri (peste 280 persoane, deși chestionarele colectate de noi după spectacolele de la Teatrul Metropolis au fost doar 164 din 422). În „top 5” al celor mai frecventate teatre se află Teatrul Bulandra (200 respondenți/te), Teatrele Odeon, Nottara și Centrul de Teatru Educațional Replika (fiecare cu peste 150 respondenți/te). Spectacolele din ultimul an de la Teatrelli / CREART au fost văzute de peste 120 de respondenți/te (deși noi am colectat doar 81 de chestionare după spectacolele de la Teatrelli).

Observăm că teatrele de stat - cele mai mari și active - sunt și cele mai frecventate. Dintre teatrele independente, cel mai frecventat este Centrul de Teatru Educațional Replika (dar noi am colectat 177 de chestionare la finalul spectacolelor Replika, ceea ce face ca publicul acesta să fie posibil supra-reprezentat), apoi „unteatru”.

Câteva persoane au fost și la teatre din alte localități din țară (fie pentru că locuiesc acolo sau pentru că au călătorit). Au fost menționate: Teatrul Național „Marin Sorescu” Craiova, Teatrul de Stat Constanța, Teatrul Maghiar Cluj-Napoca, Teatrul „Fani Tardini” Galați, Teatrul Tineretului Piatra Neamț, Teatrul Național „Radu Stanca” Sibiu, Teatrul German de Stat Timișoara.

De asemenea, chestionarul a fost completat și de câteva persoane care trăiesc în străinătate și au venit totuși la teatru în București, pe perioada sejurului. Acest rezultat se regăsește și într-unul din interviuri - persoane care trăiesc și lucrează în străinătate (de exemplu în munca de îngrijire la domiciliu) vor să meargă la teatru când sunt în țară.

TNB. METROLOIS. REPLIKA. ODEON

Pe ce teme ar vrea publicul să vadă mai multe spectacole

Atât la chestionarul realizat în urma reprezentațiilor, cât și la cel online, această întrebare ne-a dezvăluit o mare varietate de teme de interes pentru spectatori. Temele care au apărut recurent la această întrebare au fost: migrația, greutățile copiilor, rasism, schimbări climatice, condiția femeii, situații cu care se confruntă persoane LGBTQ+, probleme de sănătate mintală (depresie, singurătate, dependențe, dependența de social media și impactul social media), probleme de familie, relații emoționale, valori, spiritualitate, inegalitățile rural-urban și dificultățile vieții rurale. De câteva ori a fost menționată și tema tehnologiei ca atare, în general, nu doar legată de noile tehnologii de comunicare. Au fost menționate și temele de spectacole clasice, teme istorice.

Multe persoane au menționat că vor să vadă comedii - spunând că este deja prea multă tristețe și apăsare în societate. Un cercetător de 48 ani spune chiar că ar vedea „Orice, dar să nu mai aud țipete pe scenă”. Pe de altă parte, sunt multe persoane care vor să vadă spectacole despre teme precum războaie și problemele dificile ale lumii contemporane.

Mulți respondenți/te care lucrează în domeniul teatrului par a avea o orientare politică de stânga radicală, cu observarea relațiilor de clasă și dorința de a vedea spectacole legate de această temă (deși ar putea fi și o înclinare a publicului Replika).

De asemenea, multe dintre persoanele cadre didactice care au răspuns și-ar dori să vadă tratate teme împotriva unei educații conservatoare. De exemplu, un cadru didactic de 27 ani spune că ar vrea să vadă mai multe spectacole despre: „identitatea trans. Singurătatea. Masculinitatea toxică și explorarea formelor alternative de masculinitate”, luând în considerare și funcția educațională a teatrului politic, pe care îl asociază cu termenii „Frapant. Educațional. Direct”.

Este interesant faptul că o persoană (24 ani) care lucrează ca manipulant marfă medicamente ar vrea să vadă spectacole despre domeniul în care lucrează – „sistemul medical și viața la țară”. Este dintre puținele persoane care au inclus domeniul lor de muncă drept temă dorită pentru un spectacol.

În cele ce urmează, redăm câteva răspunsuri, grupate pe categorii de vârstă, arătând în același timp diversitatea temelor dorite de fiecare categorie în parte, temele recurente, precum și dificultatea de a construi profiluri distincte pe vârste, categorii ocupaționale, teatrul sau spectacolul la care s-a completat chestionarul (temele fiind extrem de variate).

FRAPANT. EDUCAȚIONAL. DIRECT

Persoane cu vârsta sub 20 ani

Temele acestea recurente au fost comune și la celelalte categorii de vârstă:

„Importanța femeilor în societate, diversitate culturală, problemele lumii despre care nu se discută” (liceu tehnologic sau vocațional, 17 ani).

„Experiența minorităților în România, climatul politic, consecințele inteligenței artificiale” (studentă, 18 ani).

„Clar, problemele familiale și traumele cu care rămân copiii dintr-o familie disfuncțională” (17 ani, liceu tehnologic sau vocațional).

„Iubirea ‘lovers’, iubirea necondiționată pentru frați/ surori (în caz de orice, ei tot o să fie un om special care va avea mereu un loc în suflet), nesiguranța în sine și răul pe care îl poate aduce” (liceu teoretic, 17 ani).

Persoane cu vârste între 20 și 40 ani

Temele acestei categorii de vârstă, deși la fel de diverse ca ale altor categorii, au avut un conținut politic și combativ mai puternic.

De exemplu, un programator de 27 ani a răspuns:

„Mi-ar plăcea să fie abordate teme care îi fac pe oameni să se simtă inconfortabil cu ura lor față de un anumit grup de persoane. De exemplu, că tot e un subiect popular, ar fi foarte bun și relevant un spectacol de teatru unde sunt portretizați doi imigranți, unul nepalez în România și unul român în orice țară europeană și cum sunt tratați fiecare și faptul că motivul plecării e pentru a aduce un trai mai bun familiei lăsate în urmă. Punerea asta în oglindă cu propria prostie e ceva necesar în România”.

O tânără de 22 ani care lucrează ca analist financiar ar vrea să vadă spectacole despre „exploatarea angajaților, Lumea modernă, Social media” - care sunt probleme cu care se confruntă și tinerile/ tinerii angajați chiar și cu studii superioare precum majoritatea respondenților noștri.

Dar, la fel ca alte categorii de vârstă, și persoanele între 20 și 30 ani îmbină teme politice (mai contondente decât ale altor categorii de vârstă și mai clar formulate dialectic) cu teme emoționale și teme din categoria mai largă a drepturilor omului (care se regăsesc la toate categoriile de vârstă). Dintre temele dorite, redăm câteva care ilustrează această îmbinare:

„Lupta socială, filosofie” (studentă, 21 ani).

„Relevanța actului artistic în capitalism, Religia în zonele marginale din România, Dependentele” (regizor, 26 ani).

„Propaganda anti-comunistă din școli, racolarea tinerilor de către organizații de dreapta, accesul la cultura diversificată” (studentă, 21 ani).

„Comunism, Capitalism, Inteligența emoțională” (proiect manager, 26 ani).

„O zi din viața unei persoane fără adăpost, prietenia în viața adultă, singurătatea cauzată de individualism” (Corpora-Tristă :))) 28 ani).

„Integrarea minorităților în societate, discrepanța dintre clasele sociale, politica” (studentă, 24 ani).

Persoane peste 40 ani

Redăm câteva teme care se regăsesc la toate categoriile de vârstă - aspecte emoționale și de relații inter-personale, drepturile omului, relații de putere și inegalități sociale, dorința de perspective care să nu fie doar pesimiste.

„Relația părinți-copii; despre viață în general, dar din perspectiva optimistă; iubire de sine și de celalalt” (psihoterapeută, 47 ani).

„Tehnologie și influență asupra societății; public shaming; singurătate” (specialistă marketing sau PR, 45 ani).

„Inegalități sociale și sărăcie / Drepturile comunităților marginalizate / Justiție de gen și violență împotriva femeilor” (lucrătoare socială, 45 ani).

O persoană care lucrează în inginerie (56 ani) spune că ar vrea să vadă spectacole „râsul plânsul”, iar apoi asociază teatrul social-politic cu „adevăr; libertate; să ne avem ca frații”.

Pe lângă dorința de abordări care să nu fie doar pesimiste, este prezent și interesul mai mare pentru punerea în scenă decât pentru tema propriu-zisă:

„Nu mă interesează tema, ci doar modul de transpunere” (antreprenoare, 50 ani).

Din temele mai puțin frecvente, sunt interesante mai multe aspecte. Un antreprenor vrea să se vorbească mai mult de evoluție versus ratare, reușită versus fericire, echilibru - termeni din sesiunile motivaționale tot mai frecvent consumate.

Răspunsul unui profesor de 42 de ani arată că temele mai clar politice apar totuși la toate categoriile de vârstă - ar vrea să vadă spectacole despre „conflictele de clasă, reprezentările de sine ale unor tipologii de persoane, posibilitatea unei revoluții”, asociind teatrul politic cu „inovație, critică, speranță”.

Apare și preocuparea pentru limbaj și temele controversate în acest moment în societate:

„Să fie mai multe spectacole fără limbaj vulgar, tentă sexuală sau lgbt, față de care de altfel nu am nimic împotriva, dar ar trebui specificat clar în prezentarea fiecărei piese pentru a evita situațiile stanjenitoare cu bunicii, copii care părăsesc sălile” (coordonator sistem TV, 43 ani).

Cu ce este asociat teatrul social-politic

Cele mai recurente asocieri ale teatrului politic cu alți termeni, concepte sau teme sunt: educație, implicare, conștientizare, comunitate etc (vezi Grafic 13). Mai specific, se pot observa asocieri cu tema războiului, a revoltei/ revoluției sau a cercetării/ investigației.

Grafic 13. Wordcloud termeni frecvenți cu care este asociat teatrul politic

O actriță de 19 ani consideră acest gen de teatru ca fiind „puțin, nișat” - ceea ce se regăsește și în alte răspunsuri. Apar nume de dramaturgi (Brecht, Caragiale) dar și nume de regizori/regizoare contemporane (David Schwartz, Radu Apostol). În mai multe răspunsuri, apare asocierea pozitivă sau negativă cu mass-media (ziare, TV).

Menționăm aici câteva asocieri de cuvinte care reflectă teme care apar mai frecvent:

„revoltă, empatie, adevăr” (lucrătoare socială, 45 ani).

„E oare artă?” (traducătoare, 37 ani).

„Mesaj socioeconomic, activism, curaj” (consultantă, 39 ani).

„Curaj, Asumare, Luptă” (lucrător comercial, 39 ani).

„Controversat; important; de impact” (asistentă manager, 41 ani).

„Stânga, socialism, comunitate” (grafician, 47 ani).

„Dezbateri politice, alegeri electorale și conflicte” (elev liceu, 16 ani).

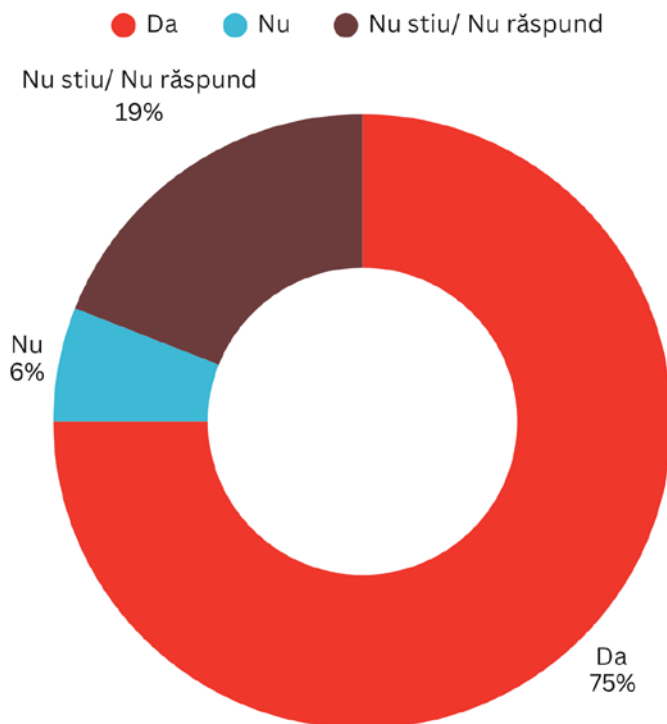
„Orice teatru e politic deci...?” (studentă, 22 ani).

Am remarcat și câteva răspunsuri surprinzătoare. De exemplu, o singură persoană (de 15 ani) a asociat teatrul social-politic cu „guvernul” - deși guvernarea/ guvernul este o chestiune prin excelență politică. O antreprenoare (31 ani) a asociat în mod direct teatrul politic cu „lupta de clasă”. În mod surprinzător, chiar și persoane care lucrează în lumea financiară asociază teatrul social-politic cu „Revoltă, demonstrație, frustrare” (34 ani) - considerând și că teatrul trebuie să aibă mesaj socio-politic, pentru că „orice este politică”.

EMPATIE. ADEVĂR. REVOLTA.

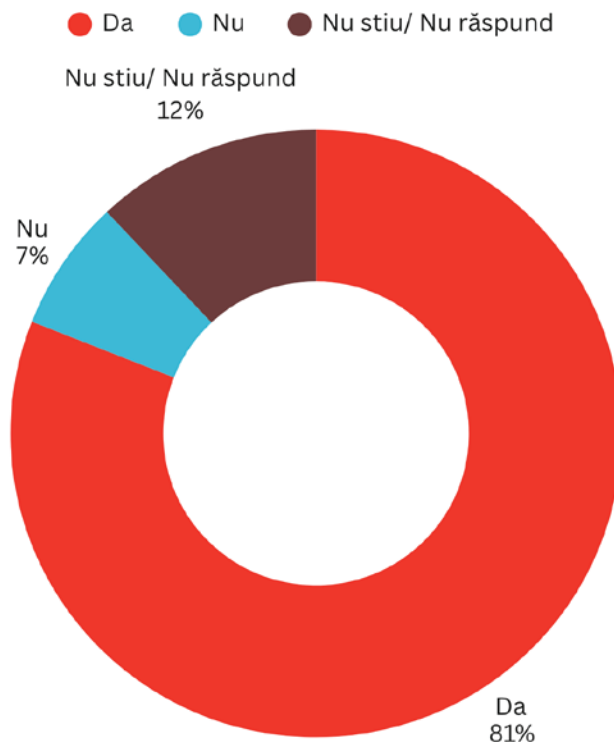
Credeți că teatrul ar trebui să aibă mesaj social-politic?

Acest item a fost adăugat în valul doi de colectare de date, după ce chestionarul a fost îmbunătățit pe baza celor 124 de răspunsuri deja colectate. În urma analizei unora dintre întrebările deschise, a reieșit nevoia de a adăuga întrebarea dacă spectatorii consideră că teatrul ar trebui să aibă un mesaj social-politic, urmat de o întrebare de argumentare a răspunsului. Reiese că majoritatea publicului (75%) consideră că ar trebui să aibă mesaj politic, doar 6% din cei 298 de respondenți susținând opusul.

Grafic 14. Distribuție răspunsuri la chestionar post-spectacol.

Un mai mare procent dintre persoanele care au completat chestionarul online (81% versus 75% la fața locului) consideră că teatrul ar trebui să aibă un mesaj politic, rezultat care susține probabilitatea ca profilul acestora să fie unul mai angajat sau mai interesat de teatrul politic

Grafic 15. Distribuție răspunsuri la chestionar online.

În cazul celor care au răspuns că teatrul nu ar trebui să aibă mesaj social-politic, principalele argumente au fost că ar trebui separat de politică sau chiar că nu ar trebui să fie unul ideologic, că nu ar trebui să conducă „și mai mult la dezbinare și individualism”, că ar trebui să „mizeze pe estetic și produs cultural” sau pe funcția de recreere: „La teatru te duci să te simți bine. De politic suntem sătui”.

Pe de altă parte, unele dintre răspunsurile „Nu știu/Nu răspund” au conținut și acestea argumentații pentru care teatrul nu ar trebui să aibă mesaj politic (11). Respondenții/tele au susținut în fapt că teatrul ar trebui să fie „imparțial”, „neutr”, că nu ar trebui să „se resimtă partea socială” într-un spectacol. Un număr mai mic de persoane (8) sunt de părere că doar uneori ar trebui să existe un mesaj politic, iar alții (4) că ar trebui să primeze aspectul artistic, estetic sau de recreere. Analiza argumentelor aduse a mai arătat că patru persoane ar înclina spre „Da” și doar patru nu au o părere pe această temă.

„Da și nu, teatrul poate fi un agent de schimbare valoros dar nu trebuie automat să aibă această misiune din concepție. Dacă e doar o agendă politică, chiar și una la care aderă, dar n-are latura umană sau spirituală, nu „aterizează” mesajul și atunci nu cred că face valorile care s-ar dori”.

Pe de altă parte, în cazul celor care au răspuns că teatrul ar trebui să aibă mesaj social-politic, au fost și persoane care au afirmat că teatrul politic trebuie să fie subtil, mesajul să fie în umbra experienței artistice, un teat-

ru prea politic riscă să devină platformă de știri (deci își pierde funcția). În acest sens, sunt interesante răspunsurile foarte polarizate ale tinerilor sub 20 de ani - unele foarte pro mesaj politic, altele clar împotriva. Am observat de asemenea câteva răspunsuri care susțin că teatrul trebuie să provoace publicul, să abordeze teme incomode.

Răspunsurile celor 74,8% care susțin că teatrul ar trebui să aibă un mesaj politic au fost analizate și codate în patru categorii principale, însă inevitabil interconectate.

• **Deoarece teatrul are astfel un rol de educare, informare, conștientizare, schimbare sau mobilizare socială** (105 respondenți, 35,2%):

„În condițiile actuale, cetățenii trebuie educați pentru a fi mai responsabili și mai lucizi. Acum se pot păcăli ușor. Problema e cum îi aduci la teatru pentru a le înlocui frustrările cu emoții pozitive” (studentă, 26 de ani).

„Prin intermediul spectacolelor cu mesaje socio-politice spectatorii pot afla despre anumite probleme pe care nu le cunoșteau anterior sau pe care încercau să le ignore (binecunoscuta vorbă ‘eu nu sunt cu politica’)” (pensionară, 79 de ani).

„Consider că mersul la teatru ar trebui folosit ca o sursă de divertisment, dar și, pe cât posibil, de educare continuă asupra diverselor aspecte socio-politice. Spectacolele au posibilitatea de a trage semnale de alarmă în societate și de a readuce la viață istoria (pe care nu ar trebui să o uităm și repetăm). Abordarea problemelor vieții cotidiene sau istoriei într-un mod artistic poate aduce în atenția oamenilor diverse subiecte greu abordabile, iar impactul poate fi mai puternic” (achizitoare, 28 de ani).

„Teatrul ca gen literar poate să nu aibă mesaj social-politic, deși cred că e plictisitor. Ca gen artistic, cred că trebuie să aibă valențe și/sau manifestări de tip politic, activist” (specialistx marketing sau PR, 57 de ani).

„Nu toate piesele trebuie să aibă o astfel de tentă, dar multe din ele da. Altfel, teatrul ar fi numai o modalitate de escapism, un alt motiv ca lumea să-și justifice dezimplificarea politică. Oamenii trebuie să vadă ce se întâmplă în interacțiunile între grupuri de oameni sau în cele dintre un grup de oameni și sistemul politic” (cadru didactic, 27 ani).

„Social-politicul e ceva care e privit dintr-o lentilă destul de ‘scary’ de majoritatea oamenilor care asociază asta cu chestii teoretice foarte scorțoase și pretențioase. Când de fapt ideea de teatru social-politic e să fie ceva accesibil pentru mase, nu doar pentru elite” (studentă, 20 de ani).

„Trăim o epocă în care nicio artă nu poate face abstracție de tumultul de pe scena social-politică, iar teatrul este un spațiu al societății și al implicării” (funcționară publică, 49 de ani).

„Din păcate, politica se evită în multe contexte și etape din dezvoltarea noastră, ba chiar se cultivă un fel de ‘scârbă’ legată de fenomen, ceea ce face ca oamenii bine pregătiți și bine intenționați să rămână neimplicați. Expunerea la politică ar trebui încurajată în general” (IT-ist sau programator, 29 de ani).

„Da, pentru că nu știu... anti elitism” (studentx, 21 de ani).

• **Deoarece teatrul trebuie să reflecte sau să pună în discuție realitatea, inclusiv prin tratarea unor teme de interes actual** (72, 24,16%):

„Diversitatea tematică atrage public cu diferite interese” (studentă, 23 de ani).

„Piese de teatru politic îmi dau mereu putere să lupt mai departe pentru dreptate, mă ajută să înțeleg mai bine lumea în care trăiesc și îmi încălzesc sufletul” (artistă, 44 de ani).

„Cred că temele realității în care trăim ar trebui să se reflecte și asupra spectacolelor de teatru pentru a stimula oamenii să se informeze și să observe mai bine ce se întâmplă în jur” (arhitectă de interior, 36 de ani).

„În general, teatrul este o oglindă a societății. Nu are cum să nu fie social-politic. Mereu este” („CorporaTristă :)))”, 28 de ani).

„Cred că și fără să vrea explicit, un spectacol se poziționează asupra lumii. E un demers complet să o faci și cu asumare” (jurnalist, 43 de ani).

„Teatrul e o sursă de reflecție, te poate ajuta să înțelegi și să îți schimbi perspectiva asupra lumii” (economistă, 52 de ani).

• **Mesajul politic ține de chiar scopul sau funcția teatrului sau artei în general** (45, 15,1%):

„Fără mesaj social-politic, văd teatrul gol de conținut, rupt din context și inutil” (economist, 50 de ani).

„Cred că teatrul trebuie să aibă un mesaj socio-politic pentru că altfel riscă să devină irelevant. Trăim într-o epocă tensionată, contradictorie, în care lumea se schimbă rapid, dar rănilor vechi rămân nevindecate. De la polarizare politică, discriminare, abuzuri de putere, până la crize identitare sau climă socială incertă – toate acestea cer un răspuns. Iar teatrul, ca formă vie de artă și reflecție, nu poate să stea în afara acestor frământări. Pentru mine, teatrul nu este doar un spațiu de estetică sau emoție – ci un laborator al adevărului. Un loc în care putem problematiza, nu doar estetiza” (specialist marketing sau PR, 30 de ani).

„Teatrul educă și poate schimba perspective. Cred că ar trebui să aibă un mesaj socio-politic pentru că este o formă

de artă cu impact profund asupra publicului și are posibilitatea de a genera schimbare prin mesajele transmise, atât la nivel colectiv cât și individual. Poate fi o oglindă a societății și a problemelor ei, prin mesajul transmis poate genera schimbare, acțiune, implicare” (IT-istă sau programatoare, 36 de ani).

„Arta de amorul artei e inutilă” (cadru didactic, 38 de ani).

• **Deoarece totul e politic** (22, 7,38%).

„Politica este peste tot, fie că ne place sau nu. Într-o lume în care politica e adesea redusă la scandaluri și campanii, teatrul poate să reumanizeze problemele sociale” (specialist marketing sau PR, 29 de ani).

„Toată arta este politică. Contează ca să avem o reprezentare și a muncitorilor în artă” (lucrător comercial, 39 de ani).

„Orice forma artistică este politică. Altfel nu e artă, e doar formă fără fond” (community builder, 33 ani).

„Pentru că politica e parte din viața de zi cu zi...dar nu vreau un mesaj prea evident” (arhitectă, 44 de ani).

„Tot ce vedem în jur este, de fapt, politic. De la felul în care putem merge pe stradă (sau nu), la siguranța noastră, educație, unde ne ducem copilul la școală, la ce informații avem acces. Teatrul nu poate fi o excepție, mai ales fiindcă arta imită viața. Teatrul a avut și trebuie să aibă în continuare un anume rol de comentariu social” (economistă, 26 de ani).

Grafic 16. Răspunsuri chestionar online

Din răspunsurile la chestionarul online au reieșit procente similare de repertorii argumentative care susțin că teatrul **trebuie să aibă mesaj politic**. Singura diferență a fost că un procent semnificativ mai mare (21,7% versus 7,38%) susține că **toate aspectele realității sunt politice și astfel teatrul nu poate decât să fie, de asemenea, o formă artistică politică**.

După cum a indicat și procentul total (80%) al persoanelor incluse în chestionarul online care consideră că **teatrul trebuie să fie politic**, aceste date și argumentațiile oferite par să confirme un **public mai specializat și mai „activist”** la care s-a ajuns prin valul doi de sondare în online.

3.3. Componenta calitativă

Scopul acestui demers calitativ este, în primul rând, cunoașterea mai în profunzime a publicului fidel de teatru politic, în comparație cu persoanele la care teatrul politic ajunge mai greu, la care a ajuns abia recent sau deloc. De asemenea, de a crea un cadru pentru explorarea relației dintre teatru în general și teatrul politic, teatru și societatea contemporană, relația dintre emoții, spații de teatru și informații/ mesaj.

Pentru a veni în completarea părții cantitative a cercetării, am grupat rezultatele celor două focus grupuri și patru interviuri exploratorii în opt dimensiuni (similare cu cele abordate în chestionar):

Primele lucruri care vă vin în minte când vă gândiți la teatru
și un spectacol care v-a marcat;

Practici și comportament de mers la teatru;

Importanța emoției transmise prin teatru;

Ce face un spectacol să fie politic;

Reprezentarea anumitor grupuri de persoane în teatru;

Percepții asupra publicului de teatru politic;

Rolul teatrului;

Dacă ați putea să realizați un spectacol de teatru
pe ce teme ar fi și cum ar arăta?

Primele lucruri care vă vin în minte când vă gândiți la teatru și un spectacol care v-a marcat

Pentru studentele și studenții care au participat la focus grup, experiența practicii în proiectul RESTART a însemnat o schimbare de percepție asupra teatrului: fie pentru că au avut anterior acces limitat la teatru (provenind din orașe mai mici sau având resurse limitate pentru activități culturale), fie pentru că nu au venit în contact cu teatrul politic. În lumina noilor experiențe de mers la teatru ca parte din echipa RESTART, studentele/ții au nuanțat funcția de relaxare a teatrului și au pus-o în contrast cu cea de învățare și provocare la disconfort.

Redăm aici câteva fragmente ilustrative ale acestor rezultate:

[primele lucruri care vă vin în minte când vă gândiți la teatru] „relaxare și disconfort [...] Pentru că mi se pare că ceea ce-am văzut la Centrul Replika sau ceea ce-am văzut în proiectul acesta mi se pare că mi-a schimbat perspectiva în sensul că și teatrul poate să fie un fel de disconfort sau să ieși dintr-o anumită zonă de confort și să afli lucruri care nu sunt atât de mediatizate sau mă rog, puse neapărat atât în scenă”.

„Când mă gândeam înainte la teatru mă gândeam la o activitate relaxantă. În același timp ceva ce nu e accesibil sau nu este foarte accesibil. Acum mi s-a schimbat un pic părerea pentru că știu că sunt spectacole care nu sunt cu bilet și se fac cu donații așa că cine are, dă cât vrea. Și acum când mă gândesc la teatru mă gândesc la, mai ales după ce am văzut piese cu tematici politice, la impact și la schimbare”.

De asemenea, este interesant că au fost marcați/te atât de spectacole cu tematică familiară, apropiată de experiența personală, cât și de cele cu informații noi sau teme necunoscute:

„Mi-au plăcut mai multe spectacole dar cred că cel care m-a afectat ca să zic așa, cel mai mult dintre ele a fost ‘Copiii răi’ în care se vorbește foarte mult despre temele astea de bullying și pentru mine asta e ceva prin ce am trecut și m-am conectat un pic cu tema asta”.

„Ca piesă de teatru care chiar mi-a schimbat așa perspectiva a fost piesa ‘Acrobații’ pentru că noi la școală, ca copii, știam că se întâmplă toate chestiile astea cu profesorii, cu tot managementul ăsta, dar totuși nu vedeam ce se întâmplă de fapt în cancelarie. Și în piesă erau și momente când profesorii erau în clasă și când erau în cancelarie și a fost așa ca și cum aș vedea în spatele scenei”.

„Piesa care m-a impactat cel mai mult la nivelul în care să mă facă să regândesc anumite lucruri este probabil ‘În zori Lumina e mai aspră’ deoarece și restul pieselor mi-au plăcut extrem de mult doar că știam deja aceste aspecte,

dar la ‘În zori Lumina e mai aspră’ nu știam aceste fapte istorice”.

Aceste direcții se regăsesc și în interviurile cu persoane cu vârste între 30 și 45 de ani, care nu au un interes anume pentru teatrul politic sau care nu au fost în ultimii ani (sau aproape niciodată în viață) la teatru.

„E fain să dea cineva curs, cu talent, sub forma de artă, unor lucruri care te deranjează în viața de zi cu zi și nu ai cum să le schimbi. Dar măcar le vezi ca într-o oglindă și te raportezi la ele altfel - îți dai seama ca nu sunt ok. [...] vezi că ceva se întâmplă la alții, îți dai seama că ți se întâmplă și ție - deși tu poate nu le-ai dat însemnătate. Umorul, hazul de necaz, te ajută să vezi lucrurile altfel, și apoi să ai puterea să schimbi ceva”.

„Cu surorile am fost la o piesă de teatru pentru copii, era soră-mea mijlocie în clasa a III-a și trebuia să meargă unul dintre părinți - și m-a delegat mama pe mine să merg cu sora, dar nu mai știu exact cum se numea piesa, era ceva despre bunicii care erau în vârstă și ajungeau cu greu copiii și nepoții la ei. A fost așa ca o lecție pentru copii, să nu uite de unde pleacă, să nu își uite părinții-bunicii”.

Pe de altă parte, focus grupul cu publicul fidel de teatru politic ilustrează un interes crescut pentru relațiile (și posibilitățile) de producție din acest câmp și o bună cunoaștere a spectacolelor și realizatorilor/toarelor:

„Fiind formată în cultura artei de dragul artei, mi se părea că teatrul politic e tezis și nu mă atrăgea. Pe parcurs, mi-am schimbat percepția, fiind expusă și la perspective mai puțin standard și conservatoare. Am văzut teatrul politic și care mi-a plăcut și care nu mi-a plăcut”.

„Un spectacol care mi s-a părut reușit, care mi-a plăcut, se numea ‘Independenții’. Era despre soarta artiștilor independenți, mai ales în perioada pandemiei, dar nu numai. Și dificultatea de a trăi din artă, din teatru mai precis, în contextul independenților. Atâta timp când nu ești afiliat în teatrul de stat”.

„Primele trei lucruri care îmi vin în minte apropo de teatrul politic sunt Macaz, David Schwartz și Replika. Sunt consumatoare de teatru politic de foarte mulți ani [...] Am fost și sunt spectator de teatru angajat. Am văzut destule spectacole, și unele bune. Ultimul e chiar cel de care vorbea și A., despre soarta lucrătorilor culturali independenți și cum se luptă ei cu vicisitudinile birocratice și ale meseriei”.

„Sunt spectator la teatrul politic încă de pe vremea Macaz. Acolo am avut plăcerea să văd unul dintre cele mai bune spectacole [...] ‘90, despre anii ‘90. Piesa aia cred că ar trebui să fie pusă cam peste tot. Am înțeles că, din păcate, nu se mai joacă acum, dar este una cred că dintre cele mai bune piese care s-au scris și s-au jucat vreodată pe teatrul din România și am avea multe de învățat pentru a înțelege situația actuală din România”.

Practici și comportament de mers la teatru

Majoritatea studentelor/ților au mers puțin la teatru, mai ales cei din provincie au menționat teatrul de păpuși sau vizite la teatru cu școala sau împreună cu familia. O studentă care a mers mai des la teatru (aproximativ o dată pe lună) a invocat ca limitări prețul biletelor și pandemia. Datorită dificultăților de acces, a menționat că, o perioadă, a frecventat mai des Cuibul Artiștilor.

Răspunsuri similare am primit și în cadrul interviurilor: nu doar persoanele cu venituri mici sau din orașe mici au fost rar la teatru, ci și persoanele cu copii, slujbe grele și timp limitat. Acestea au preferat filmele ca activitate de relaxare și petrecere a timpului liber (și așa puțin, în unele cazuri) – accesul la acestea fiind mult mai facil și mai puțin costisitor. Efortul de obținere a biletelor a fost și el menționat ca o limitare importantă a accesului la teatru.

„[spectacolul] a fost destul de rău și mamei nu i-a plăcut și a zis ‘eu am pretenții să mă duci și pe mine la un Cehov, la din astea. Asta a fost așa, pentru copii. Nu știu ce crezi despre mine să mă duci la piesa asta de teatru!’ dar era singura disponibilă în alea două zile [când a venit din străinătate unde lucrează de mulți ani și la care am găsit bilete]”.

„Sunt unele teatre care reușesc să atragă mai mult. Dacă n-au un sistem online bun, facil... uite la Metropolis într-o vreme eram abonată la un newsletter al lor, care e foarte eficient. Asta m-a ajutat anul trecut - mă anunța ca s-au pus bilete în vânzare și intram și luam la mai multe spectacole odată, și pe două-trei luni”.

„În jurul meu, oamenii sunt oameni ai muncii și nu prea au timp nici măcar de biletele gratuite” (completare focus grup persoane fidele teatrului politic).

Interviul cu o persoană absolventă de sociologie, care lucrează în cercetare de piață, ne poate conduce spre următoarea concluzie legată de publicul de teatru și practicile de mers la teatru în general, concluzie susținută și de rezultatele cercetării cantitative.

„Sentimentul meu e că există un nucleu de mari consumatori și de fapt ăștia mănâncă biletele masiv. Și mai există unii cum sunt eu, care nu merg de șapte ori la teatru, dar si-ar dori, dar faptul că tot aud [de un spectacol], vreau și eu să știu ce e așa grozav că tot vorbește lumea. Există un fel de notorietate a spectacolelor, dată de faptul ca sunt promovate. E ca la marketing. [...] cu siguranță îți trebuie niște canale care să crească notorietatea piesei respective. Și mai e ceva: să fie un număr redus de bilete, 50 de bilete maxim; nici nu e complicat să vinzi 50 de bilete”.

„Teatrul e mult mai fashionable azi decât atunci când eram noi studenți - faptul că sunt piese sold-out, pe unele nu le găsești, sunt unele la care se trec biletele în 5 minute, e foarte mișto ca sentiment, că există interesul. [...] ce face

să funcționeze este și partea asta de social media în care oamenii își dau cu părerea ce extraordinară e piesa - și asta generează nebunia ‘să văd și piesa asta, să văd și piesa aia’”.

În plus, în interviuri și în focus grupul cu persoanele interesate de teatru, am putut explora preferințele și alegerile anumitor săli și teatre, în funcție de persoanele cunoscute din echipa de spectacol (în unele cazuri cunoscute chiar personal), în funcție de facilitatea procurării biletelor și posibilitatea de a fi aproape de actori/ite.

„Am o preferință pentru teatre mici. Mi se pare că dacă ești într-o sala mică, e mult mai fain sentimentul. De aia mergem des la Metropolis - oriunde stai în sală, vezi foarte bine. De exemplu sala mare de la TNB n-o sufăr, nu-mi place, poate merge pentru spectacole mai mari, dar pierzi fix ce îmi place la teatru: adică stai așa departe uneori ca nu simți ce se întâmplă acolo”.

„Dacă vorbim de teatru non-politic sau teatru de stat, am mai multe prietene sau cunoștințe care activează, regizoare, actrițe, și atunci foarte des mă duc la ele. Asta cred că ar fi primul criteriu”.

„În ceea ce privește teatrul politic, acolo chiar urmăresc să văd ce mai apare. Și acolo chiar încerc Replika. [...] Cred că o dată la o lună. Am perioade când merg mai des”.

„Merg foarte des la teatru. Anul trecut am mers la 55 de spectacole. [...] Urmăresc anumiți actori sau anumiți regizori și încerc să le văd spectacolele pe care le-au montat. Am fost și la Constanța și la Ploiești, la teatru, ca să îi urmăresc. Particip la festivaluri de teatru. [...] De asemenea, sunt mare fană Replika. Încerc să văd toate spectacolele care s-au montat acolo”.

„Eu, oarecum în antiteză cu antevorbitoria mea, merg doar la teatrul de la Replika și doar la teatrul politic. Sunt muncitor și nu-mi permite nici bugetul, nici timpul, să accesez biletele teatrelor mari”.

Similar cu rezultatele părții cantitative a cercetării, grupul facebook „Mergem la teatru” a fost menționat de câteva persoane ca sursă importantă de informare - o persoană participantă la focus grup citindu-l chiar zilnic. Similar este și faptul că Centrul de Teatru Educațional Replika este în topul preferințelor respondenților/telor noastre.

Importanța emoției transmise prin teatru

Deși rezultatele componentei cantitative arată că motivul principal pentru a merge la teatru sunt emoțiile resimțite (54,6% din persoanele care au completat chestionarul post-spectacol), acestea fiind printre principalele motive și pentru 60,6% din persoane care au completat chestionarul online, rezultatele componentei calitative nuanțează aceste motivații. Prima observație ar fi faptul că emoțiile percepute ca negative nu constituie un motiv pentru a evita sau a aprecia mai puțin un spectacol, ci mai degrabă, caracterul exagerat, prea abundent, al emoțiilor ar avea acest efect. O a doua ține de o separare a emoțiilor din timpul spectacolului de cele de după, fiecare având un rol diferit în receptarea acestuia.

„Mie mi-au stârnit aproape doar emoții negative. În sensul de, nu știu, supărare sau ideea că ‘de ce se întâmplă chestia asta?’ Pentru că văzusem Acrobații și văzusem o portretizare atât de reală cum arată o școală în mediul rural, pentru că sunt din mediul rural, și vedeam așa o chestie: ‘Doamne, ce rău’. Și cred că am simțit emoții mai drăguțe când am văzut ‘de/Loc de joacă’ și a fost puțin confuz pentru mine pentru că era destul de deep în sensul de se vorbea de artă la un mod mai elevat de ceea ce știam eu. Și mi s-a părut drăguț cumva că era chestia asta prin filtrul unui copil, și mi-a plăcut modul în care a fost pus în scenă cu dans” (focus group studenți).

„Mi s-a părut puțin diferit dacă vorbesc despre emoțiile din timpul piesei și cele de la sfârșit. Pentru că mai ales la piesele mai triste, să zicem Acrobații este și o piesă foarte amuzantă, adică în timpul piesei râzi, și după, la sfârșit, te gândești ‘asta chiar se întâmplă’. Adică nu este chiar atât de amuzant și la sfârșit rămâi puțin cu niște emoții negative să zicem” (focus grup studenți).

„De fiecare dată când m-am dus la teatru, sau peste 90% din dați, mi s-a părut că e făcut pentru un alt fel de public, care e mai prost: pentru că sunt foarte exagerate reacțiile, gesturile - ca și cum ești prost și trebuie să îți dea mură-n-gură. Parcă e volumul prea tare dat; nu numai ca sonor, ci și ca trăire; foarte exagerat. [...] Teatrul da, e teatral; dar poate să fie mai subtil, mai puțin saturat, ca să poți să înțelegi” (interviu persoană mai puțin interesată de teatru, 43 ani).

În al treilea rând, apare ca evidentă legătura dintre emoțiile trăite și efemeritatea actului artistic.

„Mie îmi plac dramele la nebunie, pentru că mi se pare că teatrul-filmul, dar în special teatrul, îți facilitează să trăiești o experiență extremă, fără să o trăiești tu realmente - moarte, iubire, divorț, înșelat etc. - pe care o trăiești cu tot corpul tău dacă îți dai voie să te transpui în situația respectivă. Mult mai mult decât filmul, pentru că simți că e un eveniment ca lumânarea care arde - e ceva spontan care trece și de aia e așa intens sentimentul, plus că ești în proxim-

itatea actorilor” (interviu persoană mai puțin interesată de politică, 45 ani).

Pentru persoanele cu venituri mici, care au acces limitat la teatru, liniștea de la teatru a fost apreciată cel mai mult, faptul că un spectacol „te face pentru câteva momente mai liniștit și mai relaxat”, precum și perspectivele noi și educative asupra unor lucruri cunoscute din viață.

De asemenea, în focus grupul cu studentele/ții a fost evidențiată legătura dintre emoțiile trăite și mesajul spectacolelor, curiozitatea, nevoia de a afla lucruri și perspective noi - motiv principal pentru a merge la teatru și în rândul respondenților/telor online.

„Pe mine m-a făcut să mă simt de fiecare dată curios față de un subiect la care nu mă gândeam prea în profunzime. Și cel mai nice mi se pare că poți să discuți după cu oamenii”.

„Mi se pare că asta se întâmplă oricum [să simți emoții]. Cred că ce face teatrul e să te ghideze un pic, probabil înspre niște reacții”.

„Cred că dacă mesajul este suficient de puternic aduce cu el emoțiile. Emoțiile vin odată cu mesajul și marea majoritate a spectacolelor pe care le-am văzut anul ăsta a fost și cu mesaj puternic, și cu emoții puternice. Mi-am adus aminte că am văzut ultimul mini spectacol, performance să-i spunem, organizat de Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire la facultate. Și am discutat despre evacuări, despre problema asta a locuințelor sociale din București. Și e o problemă pe care o aveam în vedere, știam că există, dar mi-am dat seama că e mult mai mult decât ce credeam eu”.

Ce face un spectacol să fie politic

Din focus grupuri și interviuri au reieșit concluzii similare cu cele din chestionare privind natura și funcția politică inerente oricărui tip de artă: „totul e politic, doar că unele spectacole își asumă mai mult sau mai puțin lucrul ăsta”. Similar cu partea cantitativă a cercetării, această perspectivă asupra artei și a teatrului a fost constantă în rândul participanților/ților indiferent de aspecte precum vârsta sau genul.

„Cred că marea majoritate a subiectelor și a temelor abordate în spectacole pot fi considerate politice sau se poate discuta despre ele în sfera asta politică”.

„Mai ales dacă abordează ceva legat de sistemele economice - deja e clar că e politic”.

Documentarea subiectelor abordate și provocarea la dezbateri caracteristice teatrului politic se regăsesc și în măturile colectate în interviuri și focus grupuri. Și aici, intersecția cu metode ale științelor sociale este apreciată ca reușind să scoată la suprafață probleme sociale adesea ignorate ale unor grupuri „marginale” sau nu foarte prezente în spațiu public”, „voci care nu sunt auzite”. Unul dintre participanți consideră că scoaterea la lumină a unor versiuni ale realității care nu sunt cele „oficiale” ține de chiar „esența” teatrului politic.

„Vreau să mai adaug faptul că este foarte important că teatrul politic în general se asociază, în mintea mea, cu teatrul documentar. Cu o metodă, cu o specie diferită de teatru decât se practică în mod obișnuit. Textele pornesc de la o documentare care poate să dureze câteodată și doi ani, în care sunt persoane intervievate din tot spectrul care are un interes în subiectul respectiv și, chiar dacă sunt spectacole de ficțiune, ele sunt bazate pe interviuri reale. Ceea ce e un plus și le aduce valoare de spectacole ancorate politic și social”.

„Legat de aspecte sau piese care ne-au rămas în minte, tot o piesă veche, poate chiar una de la începuturile grupării de teatru politic [...], mai ales apropo de documentare, prin poveștile pe care le strânseseră acolo, era cea cu mineri, Sub pământ. Și erau niște povești. Asta m-a interesat pe mine și mi s-a părut relevant. Era tocmai această documentare etnologică, etnografică, interviurile, poveștile unor oameni care aveau probleme, pe care societatea îi excludea, îi trata într-un anume fel”.

„[teatrul politic] Este cel care pune întrebări, creează controverse, dezbate idei, aduce mai multe părți la aceeași masă. Este un spectacol care discută o problemă socială sau politică și care creează dezbateri”.

Specific publicului fidel teatrului politic, persoanele participante la focus grup cunoșteau multe spectacole din istoria Stagiunii de Teatru Politic și chiar istoria mai îndelungată a teatrului de amatori, de agitație și propagandă, în context românesc.

„Ca să spui că ești apolitic ar trebui să trăiești singur în pădure, pentru că politica ține de societate, de lumea în care trăim. [...] Erau înainte de 1990 acele trupe de teatru neprofesioniste, erau piese foarte bune. Mulți acum râd de ele, dar erau oameni care jucau așa cum simțeau, fără să aibă neapărat o pregătire artistică, actoricească la bază”.

Interviurile și focus grupurile au oferit un cadru de discuție pe tema teatrului politic în relație cu alte tipuri de teatru. De exemplu, pentru persoanele mai puțin familiarizate cu teatrul, teatrul politic sunt show-urile de tip Divertis, care numesc direct politicieni, legi, dezbateri politice.

O temă care a stârnit multă dezbateri a fost dacă teatrul politic trebuie să își asume și să se numească așa sau să fie „doar teatru”. Părerile nu doar că au fost împărțite, ci chiar persoanele intervievate și-au schimbat abordarea în timpul și după discuțiile noastre:

„[teatrul politic] pare un subiect alternativ. Nici măcar nu știam că există o astfel de nișă în teatru. Dar nici nu știu dacă promovându-le ca politice le crește rata de succes. Pentru că oamenii sunt scârbiți de spațiul ăsta politic. Pe de altă parte, problemele sociale sunt foarte ‘suculente’ pentru a genera emoții” (interviu, persoană cu acces limitat la teatru, 30 ani).

„M-aș feri să îl numesc oricum. Îți îngustează numărul de oameni care vor veni la teatru. Din start tu îi anunți că trebuie să aibă interes pe tema respectivă. Dar toată lumea a fost la școală, toată lumea a auzit de închisoare, toată lumea a fost la doctor - oamenilor le e mai ușor să se conecteze cu povești prin care au trecut și ei decât cu o cauză” (interviu persoană mai puțin interesată de politică, 45 ani).

„Faptul că se numește politic e doar descriptiv, și e important să fie acolo ca să știi la ce mergi. Dar pentru cineva care nu este ‘into politics’ înțeleg că poate să sperie cuvântul ăla și să considere că nu are ce căuta în lumea teatrului sau a artei/ culturii, că politica e politică, arta e artă. Și de asta cred că e important să existe această asociere, tocmai ca să indice că politicul ARE ce să caute în artă, și arta are ce să caute în politic. Nu e ceva ce trebuie mușamalizat, doar pentru că există o reticență în anumite categorii de persoane” (interviu, persoană cu acces limitat la teatru, 30 ani).

O altă temă care a fost dezbătută aprins a fost participarea versus boicotarea spectacolelor unor regizori problematici sau care au poziții politice sau ideologice opuse. Unele persoane sunt de părere că trebuie să se expună, să cunoască aceste spectacole și modul cum funcționează propaganda, în unele cazuri și pentru emoția simțită sau chiar realizarea artistică. Pentru altele, răspunsul este unul tranșant: nu ar consuma artă provenită dintr-o zonă opusă ideologic sau de la artiști/te cu poziționări problematice. Pentru majoritatea, însă, aceasta este o temă asupra căreia au reflectat de-a lungul timpului. Un aspect care a fost reluat și aici, a fost dificultatea accesului majorității la spectacole din cauza prețurilor restrictive ale biletelor, un

participant introducând termenul de „boicot economic”.

„Sincer, nu aş vrea să văd o piesă de teatru fascistă. Sau aş vrea să văd, ca să văd cât de bună e propaganda, ca să învăţ de acolo” (interviu, persoană cu acces limitat la teatru, 30 ani).

„Eu nu pot să spun că boicotez politic neapărat. [...] Boicotul meu este unul economic pentru că biletele mi se par la nişte preţuri exorbitante pe care un muncitor nu şi le poate permite” (focus grup spectatori fideli teatru politic).

În contextul actual, polarizat, atât politic, cât şi socio-economic, s-a discutat despre orientarea de dreapta a persoanelor care lucrează în teatru, ceea ce ar putea indica faptul că în eşantionul nostru de respondenţi/te din domeniu, au fost supra-reprezentate persoanele care au indicat mai degrabă o orientare spre stânga.

„O actriţă a zis că ea refuză să joace o activistă comunistă - exemplul mi se pare foarte grăitor. Şi cum cunosc destul de mulţi actori, absolut totul este de dreapta. Atât pe zona conservatoare, cât şi pe cea economică. Culmea, [aceste persoane] susţin tot felul de politici care pe termen lung tot lor le fac rău [...] Părerea mea este că aproape toţi, şi regizorii de film, şi regizorii de teatru, şi actorii, majoritatea au mentalitatea status quo-lui care este una fundamental de dreapta. Mi se pare că nu trebuie să ne izolăm. [...] Din contră, să mergem să consumăm toată arta asta care e de dreapta. Să luăm ce e bun din ea şi să o contestăm în continuare” (focus grup spectatori fideli teatru politic).

Reprezentarea anumitor grupuri de persoane în teatru

Discuţiile au mai subliniat nevoia de reprezentare a anumitor grupuri sociale în spectacole - atât ca teme, cât şi ca membre/î în echipele de producţie. O parte din grupurile menţionate aici se suprapun cu grupurile pe care şi respondenţii/tele chestionarului le-ar dori mai prezente în spectacole: persoane din minorităţi etnice rasializate, persoane LGBTQ+, femeile şi situaţiile de exploatare cu care se confruntă etc. În plus, în ambele focus grupuri s-a accentuat nevoia ca aceste grupuri să facă parte din echipa prezentă pe scenă, nu doar în partea de documentare, pentru a contracara inegalităţi sistemice.

„În spectacolele astea oricum se întâmplă ca persoane care ar putea să fie pe scenă nu sunt pe scenă din motive sistemice, dar asta înseamnă că sunt spectacole most likely mai nereuşite” (focus grup studenţi/te).

„Dacă este să facem un spectacol despre un anumit tip de persoane sau în spectacol avem o anumită categorie socială şi vrem să vorbim despre chestia asta, atunci da, aş prefera ca persoana care joacă, actorul, să fie din acea comunitate sau să fie reprezentat” (focus grup studenţi/te).

De asemenea, s-a vorbit despre cum se simte o persoană din public, afectată de nedreptăţile ilustrate în spectacol, atunci când aceste nedreptăţi sunt demascate. Nu este întâmplător că spectacolul *Sub Pământ* (de Mihaela Michailov şi David Schwartz, 2012) apare menţionat de mai multe ori de către publicul fidel, confirmând astfel concluziile lui David Schwartz (2019) că documentarea, producţia şi turneul din perioada din 2011-2012 au reprezentat o a treia etapă importantă din procesul de politizare spre stânga şi intensificare a criticii anti-sistem a teatrului politic. Acest spectacol a rămas astfel pentru publicul fidel un moment important atât pentru procesul de documentare, cât şi pentru că a reuşit să aducă pe scenă poveşti ale unor grupuri prea puţin reprezentate în teatrul general.

„Chiar aveam de gând să numesc acea piesă, *Sub pământ*, pentru că vin chiar din zona Văii Jiului şi pentru mine a fost important să văd pe scenă ce am trăit în viaţa reală. Aproximativ, sau dacă nu eu, părinţii mei şi cunoscuţii” (focus grup spectatori fideli teatru politic).

„Mineri care îşi pierd slujbele, mineri care primesc salarii compensatorii şi nu ştiu ce să facă cu ele după aia, fără nicio perspectivă, fără niciun ban. (...) Poveşti de viaţă interesante, marginale, alternative, sau nu atât marginale, cât nu foarte prezente în spaţiul public. Adică cei care ştiu, ştiu, dar multă lume nu ştie. Şi e bine să audă, să aibă contact cu aceste poveşti. Asta mi se pare relevant. Sau piesa cu *florăresele*⁴. (...) Şi sunt voci care nu sunt auzite. Şi cred că asta este esenţa demersului - să scoată la lumină nişte versiuni care nu sunt alea oficiale” (focus grup spectatori fideli teatru politic).

⁴ Este vorba despre spectacolul *Bambina*, regina florilor, regia Mihai Lukács (premiera la Teatrul Evreiesc de Stat, 2017).

Percepții asupra publicului de teatru politic

În cadrul interviurilor și focus grupurilor, publicul de teatru în general a fost analizat în termeni de distincție de clasă și statut, o perspectivă atinsă și în unele răspunsuri la chestionare.

„Când merg la operă, sau la Ateneu, sau la teatru, întotdeauna e un exemplu de... sunt niște oameni foarte stilați, civilizați (...) da, și bogați, nu e ieftin un bilet la teatru” (interviu persoană mai puțin interesată de teatru, 43 ani).

„Mulți înțeleg teatrul ca ceva burghez, se duc acolo să se delecteze, să simtă emoții, ceea ce e complet valid și nu e de neglijat. Dar când e doar chestia aia, e un anumit gen de public care nu vrea să simtă că e expus unei propagande, vrea să se relaxeze, crede că nu se poate relaxa intrând în contact cu probleme, calamități, opresiuni, tristețe, dramă, neajuns, lipsă, inegalitate etc. De aia cred că sunt un pic lumi diferite. Nu îmi place că e așa, n-aș vrea să fie așa” (interviu persoană cu acces limitat la teatru, 30 ani).

Despre publicul teatrului politic părerile au fost din nou împărțite: fie că reprezintă un public distinct ca vârstă, ocupație, condiții materiale, sau chiar apartenență la diverse subculturi, fie că granițele sunt mult mai permeabile și suprapunerile mult mai frecvente.

„[la Replika] publicul era plin de hipsteri [râde] sunt oameni pe care îi simți din start că nu e publicul standard de teatru - care în general e un mix: ai mereu niște bătrâni intelectuali, sunt nelipsiți la teatru, cu poșetuțe, îi vezi că sunt pensionari, foști intelectuali, pentru care ‘se cuvine’ să mergi la teatru; și ăsta e și publicul ușor sensibil când vedem actorul în fundul gol sau vorbim cu XXX; apoi un val puternic de oameni între 30 și 40 de ani, corporatiști care vor să își umple timpul cu ceva valoros și care pot consuma orice fel de subiect; din când în când mai vezi și câte unul adus cu forța de iubită-sa sau invers, care își freacă telefonul, n-are răbdare să fie la piesa aia” (interviu persoană mai puțin interesată de politică, 45 ani).

„Mulți oameni cu care am vorbit atunci când am luat interviuri mergeau la teatru doar pentru că le plăcea. Ca un exemplu, am avut un domn care a venit la o piesă politică și a zis că, de fapt, piesa lui preferată este Micul Prinț. Deci nu cred că vine la piese numai pentru că sunt politice. Acum, sigur, sunt și oameni care probabil caută chestia asta politică în piese, dar am văzut foarte mulți oameni care poate nu te aștepti să vină la genul ăsta de piese, care erau acolo doar pentru că le plăcea să fie la teatru” (focus grup studențe/ți).

O altă dezbatere interesantă s-a conturat în jurul dimensiunii publicului de teatru politic - dacă este redus, larg, limitat sau în creștere. O parte dintre respondenți/te a susținut că nu există un public de teatru politic, că este redus la un cerc restrâns de persoane preocupate sau afectate de subiectele prezente în spectacole, cât să umple spațiile și așa mici care găzduiesc spectacole de teatru politic. Această perspectivă a adus în discuție și faptul că publicul de teatru în general e redus - din motive de acces la teatre și costul билетelor (ceea ce corespunde cu datele Barometrului de Consum Cultural 2023, la nivel național).

O altă parte din respondenți/te a susținut, în schimb, că publicul de teatru politic este deja destul de larg, că a crescut în ultimii ani, atrăgând mai ales categoriile tinere. Mai mult chiar, o participantă la focus grup consideră că teatrul politic ar avea succes dacă s-ar juca în săli mai mari sau chiar la televizor. Două aspecte importante pentru accesibilizarea teatrului politic sunt turneele în locuri unde oamenii nu ajung la teatru/ nu au teatru, în localități mici, reprezentațiile în școli, centre culturale, sau în spații alternative (cantine, fabrici) etc., precum și reducerea costurilor.

„Cred că trebuie să spunem că totuși teatrul politic s-a susținut din proiectele finanțate de AFCN și a avut această strategie de a oferi spectacole gratuit. Asta a contat foarte mult pentru că acum, de exemplu, Replika cred că este destul de cunoscută și cererea de rezervări este mai mare decât era acum 10 ani, dar sala lor este foarte mică” (focus grup spectatori fideli).

O întrebare interesantă pentru viitorul teatrului politic este dacă vrea să ajungă la un public foarte mare și care ar fi contradicțiile care ar putea reieși din implicarea unor grupuri cu opțiuni politice polarizate.

„Nu neapărat să se mainstream-izeze și să devină foarte general, pentru că atunci și publicul se va diversifica și poate ajunge și la conflicte ideologice” (focus grup spectatori fideli).

Rolul teatrului

Discuțiile despre care este sau ar trebuie să fie rolul teatrului în societatea contemporană vin în completarea întrebărilor din chestionar despre importanța mesajului în teatru, în general, și necesitatea mesajului politic, în special. Toate persoanele implicate în partea calitativă a cercetării, chiar dacă au avut opinii diferite pe alte teme, chiar dacă au condiții materiale diferite, au fost de acord cu funcția teatrului de „a îți da de gândit“, de a încuraja spectatorii să reflecteze asupra unor teme, să-și pună întrebări, să intre în contact cu teme mai puțin prezente în propriile grupuri de afinitate și medii de informare. De aceea, dezbaterile post-spectacol sunt menționate ca fiind binevenite.

„După o piesă de teatru, simt nevoia să discut despre ce am văzut și nu există spațiul ăsta. Poate dacă te-ai dus cu cineva, schimbi o vorbă, două, trei. Și mi se pare tocmai că e mișto schimbul asta: ce ti-a plăcut, nu ti-a plăcut, ce ai înțeles. Poate că ar omorî puțin din frumusețea spectacolului, dar ar fi interesant” (interviu persoană mai puțin interesată de politică, 45 ani).

În același timp, funcția estetică a teatrului rămâne importantă pentru majoritatea participanților/telor la focus grupuri.

„Din punctul meu de vedere nu are sens să mergi la teatru doar ca să afli niște lucruri pentru că așa te poți duce la o conferință, poți să te duci la o discuție, la o dezbateră, poți să faci multe alte lucruri nu neapărat să mergi la teatru [...] Pentru mine există și e foarte importantă și funcția asta estetică a teatrului pentru că altfel nu mă duc la teatru” (focus grup spectatori fideli).

Rolul teatrului în procesul de schimbare socială rămâne o întrebare deschisă pentru viitor. Un aspect important în acest sens este faptul că un spectacol te poate marca pe termen mai lung, poate rămâne cu tine.

„Mie mi se pare că teatrul este o experiență complexă și depinde cum te uiți la piesa respectivă. Că poți doar să te distrezi sau să fii emoționat, sau poți să problematizezi, să pleci acasă cu multe întrebări... Un spectacol te urmărește zile la rând” (focus grup spectatori fideli).

Un alt aspect important este faptul că teatrul trebuie văzut în context, împreună cu alte demersuri de schimbare socială, teatrul politic fiind doar unul din instrumentele posibile.

„Cu siguranță teatrul te poate deranja, dar trebuie să existe mai mult decât atât. Poate să activeze în mintea oamenilor teme cu care ei deja sunt într-un dialog. [...] dacă te preocupă cât de cât, te-ai lovit de ea, te-ai confruntat cu ea, teatrul poate să îți activeze sau conștientizeze foarte puternic cum ar fi să fii tu în situația respectivă. Dincolo de asta, ce o să faci tu când pleci de la teatru, ar trebui să existe și alt tip de mecanism prin care tu să poți să intervii sau

să schimbi ceva în viața ta” (interviu persoană mai puțin interesată de politică, 45 ani).

„Teatrul este o rotiță dintr-un mecanism. Dar trebuie să existe tot mecanismul. Depinde și care e obiectivul total - ce își propune și teatrul ăsta. Nu poți prin teatru să asfaltezi drumuri - nu face asta teatrul. Și nici nu trebuie să își propună, pentru că nu are ingineri de drumuri, are actori. [...] care e țelul teatrului, ce vrea de la oameni? și actorii când intră în chestia asta să aibă asta în minte: ce vreau eu să fac prin chestia asta?” (interviu persoană mai puțin interesată de politică, 45 ani).

Revine dilema - prezentă cu alte cuvinte și în jurul altor teme - cum poate fi atras un public politizat în alte direcții sau nepolitizat.

„Eu cu mentalitatea de acu 10-15 ani, ce mi-ar fi făcut spectacolul ăsta? M-ar fi pus pe gânduri? M-ar fi enervat? Și încerc tot timpul să facă shift-ul ăsta de perspective. Pentru că mi se pare foarte important pentru teatrul politic să nu rămână la nivelul ăsta călduț în care eu deja sunt convinsă și da, ce fain a fost. De asta am dat exemplul cu ‘Lucrător universal’ care mi-a plăcut ce făcea: în sensul în care își băteau joc de noile tendințe multinaționale sau corporatiste care rezonază mult mai departe de bula de stânga. Și atunci asta caut și asta mi se pare interesant. Mecanismele astea în care poți să atragi sau cel puțin să pui niște semne de întrebare până și pentru oamenii care nu sunt de partea ta politic” (focus grup spectatori fideli).

Dacă ați putea să realizați un spectacol de teatru pe ce teme ar fi și cum ar arăta?

O parte din temele propuse de respondente/ți se suprapun cu cele din răspunsurile la chestionar: teme legate de drepturile femeilor și feminism, schimbări climatice, perspective intersecționale, grupuri minoritare, istorie, războaie și cursa pentru înarmare, migrație, xenofobie, ascensiunea dreptei naționaliste, dificultățile vieții în mediul rural etc.

„Tot timpul vorbim despre pericolul regimurilor iliberale de extremă-dreapta. Dar vedem că și regimul Macron, de exemplu, cu protestele care au fost săptămâna trecută, la fel de nedemocratic s-a procedat cu protestatarii. Vedem la noi ce se întâmplă cu toată austeritatea asta. Mi se pare la fel de nedemocratic. Adică felul în care neoliberalismul este la fel de iliberal în fond și nedemocratic cum sunt mișcările astea care sunt etichetate ca atare” (focus grup spectatori fideli).

De asemenea, au fost menționate teme mai generale precum momente importante ale vieții și trecerea timpului, interacțiuni sociale sau cum să trăim împreună în societate etc.

„Să fie ceva care să mă facă să re trăiesc momentele copilăriei. Ceva din trecut. o piesă de teatru care să mă ducă cu gândul și cu viziunea în copilăria pe care am avut-o noi” (interviu persoană cu acces limitat la teatru, 41 ani).

„Tot ce înseamnă ideea asta de solidarizare, solidaritate și să ne adunăm așa, să nu ne vedem unul pe altul ca pe un inamic tot timpul” (focus grup studențe/ți).

În mod interesant, respondentele/ții au discutat mult despre metodele posibile de realizare și promovare a spectacolelor, nu doar despre teme anume. În primul rând, dacă umorul trebuie să predomină sau, dimpotrivă, tonul spectacolului să fie unul grav, pe măsura temelor abordate.

„Eu aș vrea să-i fac [pe spectatori] să plece traumatizați un pic. Adică să fie foarte, foarte afectați și să se gândească cumva... aș vrea să rămână cu gândurile alea cel puțin până a doua zi dimineața” (focus grup studențe/ți).

Problemele de finanțare și resursele limitate pe care producătorii de teatru politic le au la dispoziție au fost readuse în discuție, de această dată din cauza efectului pe care îl au asupra realizării artistice. Pentru o participantă la focus grupul cu spectatori/toare fidele de teatru politic, echipa trebuie să compenseze lipsurile financiare prin creativitate și calitatea textului. Alt participant este de părere că teatrul politic în România a făcut tot ceea ce putea în materie de metode și mijloace folosite, în condițiile restricțiilor discutate.

„Având de vedere că de obicei teatrul politic e unul fără mijloace financiare considerabile, mi se pare că poți să faci foarte mult cu foarte puțin dacă ești suficient de creativ, ai

un text solid și suficientă imaginație”.

„Cât privește cum să se facă, mi se pare că din punctul teatrului documentar, angajat, pe care îl fac ei, au cam atins posibilitățile genului ăsta. Adică nu pot să facă decât mai multe gadget-uri chichițe tehnice, proiecții, dar cam asta se poate face. Altfel, dacă nu vor să se ducă spre o zonă mai abstractă, mai estetizată chiar să facă un spectacol propriu-zis complex, ce puteau ei să facă cu chestiile pe care le au la dispoziție, au cam făcut”.

În plus, s-a vorbit despre transpunerea pentru filmare și difuzare online a spectacolelor, pentru creșterea accesibilității, mai ales acolo unde nu există teatre. Tot pentru mediile cu acces redus la infrastructura culturală, s-a vorbit despre fonduri care să permită „să te duci în comunități și să chemi oamenii, să ieșim un pic din marele urban”, să fie implicate și persoane neprofesioniste, de vârste diferite, „o formă foarte participativă și implicată direct”. Una dintre participante a discutat nevoia popularizării artei, percepute ca „ceva foarte uman”, care pentru a fi apreciată nu necesită un anumit nivel de educație. Pe de altă parte, în mod interesant, s-a pus problema montării de piese clasice care pot servi teatrului politic, interpretate în cheia lor politică, sau chiar dezvoltarea de scenarii noi care să ținască o relevanță dincolo de contextul local/ național.

„Toate poveștile, toate piesele au fost extrem de locale pentru că erau legate direct de materialul documentar” (focus grup spectatori/toare fidele).

Aceasta poate fi o provocare pentru teatrul politic al viitorului: crearea de nou conținut „clasicizabil” și cu relevanță internațională, care să rămână totuși legat de condițiile materiale și istorice din contextul său de producție.

Scurte concluzii ale cercetării

Demersul nostru exploratoriu a revelat o serie de concluzii importante despre profilul publicului de teatru politic din București, interesele și dilemele sale. Sperăm ca acest studiu să fie continuat, rafinat și îmbogățit în cercetări viitoare, pentru a servi practicii din domeniul teatral, dar mai ales pentru a răspunde așteptărilor și intereselor publicului. Deși vorbim despre publicul de teatru politic și am evidențiat anumite trăsături și percepții comune ale spectatorilor și spectatoarele, acesta nu trebuie văzut ca un tot unitar; astfel, am încercat să accentuăm perspectivele variate și diversitatea grupurilor care îl compun.

În primul rând, am observat că preferințele, opiniile, temele dorite de respondentele/ții noștri nu prezintă diferențe mari în funcție de categorii de vârstă, gen sau ocupație. Însă discuțiile recurente despre accesibilitatea biletelor ne confirmă că vorbim de un public divers, inclusiv din punct de vedere al condițiilor materiale. Problema prețului biletelor s-a regăsit în special la publicul tânăr, la studenți/te, însă aceasta a fost invocată și de persoane din clasa muncitoare, un participant ridicând problema „boicotului economic” al spectacolelor scumpe. În plus, există și o altă problemă de accesibilitate, faptul că la unele dintre spectacolele populare biletele se epuizează foarte rapid, unii respondenți explicând acest fenomen prin existența unui subgrup în rândul publicului de teatru, cu capital economic și cultural ridicat, care cumpără masiv bilete.

În al doilea rând, pare că în București există un public fidel, educat, de toate vârstele, care merge frecvent la teatru. O mare diversitate de teatre este vizitată de spectatori/oare, deși teatrele mari și foarte active, ca TNB, atrag cel mai larg public. Principalele surse de informare în domeniu, care influențează și alegerea spectacolelor, sunt prietenii și cunoștințele, precum și social media. Este de remarcat faptul că eforturile de comunicare ale teatrelor (pagini web, pagini social media, persoane din teatru care își promovează proiectele) reușesc să informeze și să atragă publicul. De asemenea, grupul social media „Mergem la teatru” este un nod important în rețeaua de informare despre spectacole.

Este interesant faptul că informațiile noi au primit cele mai puține aprecieri la evaluarea spectacolelor, comparativ, la polul opus, cu relevanța mesajului, jocul actorilor sau realizarea artistică. Aceste rezultate ne arată un interes ridicat al publicului pentru mesajul pieselor, pe lângă aspectele specifice artelor spectacolului.

Spectatorii și spectatoarele ajung la teatru, în general, dintr-un cumul de motive, majoritatea pentru emoția simțită, experiența estetică sau artistică, din curiozitate sau din dorința de a afla lucruri noi. La chestionarul online, pentru aproximativ o treime dintre respondenți/te, interesul profesional a reprezentat motivul care îi aduce la teatru, indicând un profil mai specializat al celor care au răspuns în online. Există o tensiune interesantă, care merită explorată mai în profunzime, în ceea ce privește rolul teatrului și echilibrul între funcția estetică sau artistică, emoțiile transmise

și funcția de divertisment, mesajul transmis și poziționarea politică. O concluzie interesantă a fost că, pentru multe persoane, emoțiile considerate negative sau contestarea propriilor poziții nu sunt un motiv pentru a evita sau pentru a aprecia mai puțin un spectacol.

Printre cele mai apreciate aspecte ale teatrului politic, care țin de esența sa, este efortul documentar din fiecare producție, necesar pentru a reuși să scoată la iveală anumite probleme sau să dea voce unor grupuri marginale sau marginalizate. În plus, pentru profesioniști din științe sociale sau din domeniul social, această dimensiune interdisciplinară nu a rămas neobservată sau neapreciată. Pentru și mai mulți, documentarea solidă care precede produsul final transpare pe scenă și însoțește aprecierea actului pur artistic.

În interviuri, focus grupuri, dar și în întrebările deschise din chestionar, revin două discuții importante pentru misiunea teatrului politic: cum poate fi atras un public politizat deja în alte direcții decât cea a echipei de spectacol sau nepolitizat; respectiv care este locul comediei, al umorului în spectacole cu teme uneori apăsătoare sau confrunționale, care este rolul emoțiilor dificile, neplăcute, al disconfortului în teatru cu miză politică. Faptul că există aceste discuții în rândul publicului de teatru este deja o încurajare. Mai mult, 74,8% din persoanele care au completat chestionarul după spectacole și 80,8% din persoanele care au completat chestionarul online susțin că teatrul ar trebui să aibă mesaj social-politic. Aceasta este atât o încurajare pentru artiste și artiștii de teatru politic, ilustrarea unei nevoi în câmpul cultural, cât și un efect al ultimelor două decenii de activitate susținută în acest domeniu.

Surse

Corboș, R.-A., & Popescu, R.-I. (2012). Study on Spectators' Perception on Theatre Consumption as Competitive Advantage at Urban Level. *Administration and Public Management*, 18, 89–107.

Croitoru, C., & Becuț Marinescu, A. (2024). BAROMETRUL DE CONSUM CULTURAL 2023. Comunități de consum în contextul schimbărilor societale. INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU CERCETARE ȘI FORMARE CULTURALĂ. https://www.culturadata.ro/wp-content/uploads/Barometrul-de-consum-cultural-2023_Comunitati-de-consum.pdf

Goffman, E. (2007). *Viața cotidiană ca spectacol*. Comunicare.ro.

Hager, M. A., & Kopczynski Winkler, M. (2012). Motivational and Demographic Factors for Performing Arts Attendance Across Place and Form. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(3), 474–496. <https://doi.org/DOI:%252010.1177/0899764011411095>

de Rooij, P., & Bastiaansen, M. (2017). Understanding and measuring consumption motives in the performing arts. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 47(2), 118–135. <https://doi.org/DOI:%252010.1080/10632921.2016.1259132>

Rusu, O. (2024). Arta actorului și transmiterea mesajului în teatru contemporan. *Cercetări Teatrale*, 5(2), 133–153. <https://doi.org/DOI:10.46522/CT.2024.02.06>

Schwartz, D. (2019). Genealogy of political theatre in post-socialism. From the anti-"system" nihilism to the anti-capitalist left. *Studia UBB Sociologia*, 64(2), 13–40. <https://doi.org/DOI:%252010.2478/subbs-2019-0008>

Swanson, S. R., Davis, J. C., & Zhao, Y. (2008). Art for Art's Sake? An Examination of Motives for Arts Performance Attendance. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36(2), 300–323. <https://doi.org/DOI:%252010.1177/0899764007310418>

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Raport realizat în cadrul „TEATRU POLITIC: RESTART - Proiect de cercetare artistică”, coordonat de Asociația O2G / Platforma de Teatru Politic, în anul 2025, București.

Proiect co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național. Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.